

IV / 10

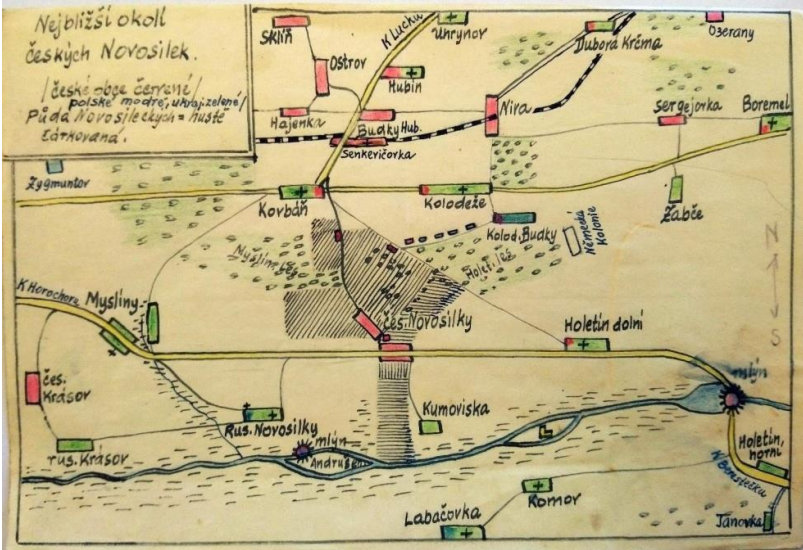
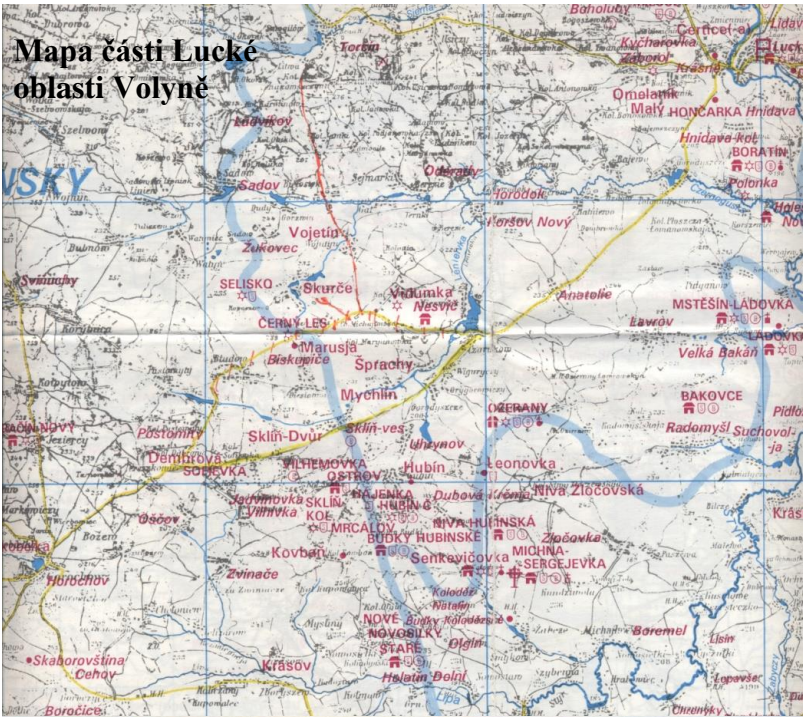
Kronika obce:
"České Novosilky"
na Volyni

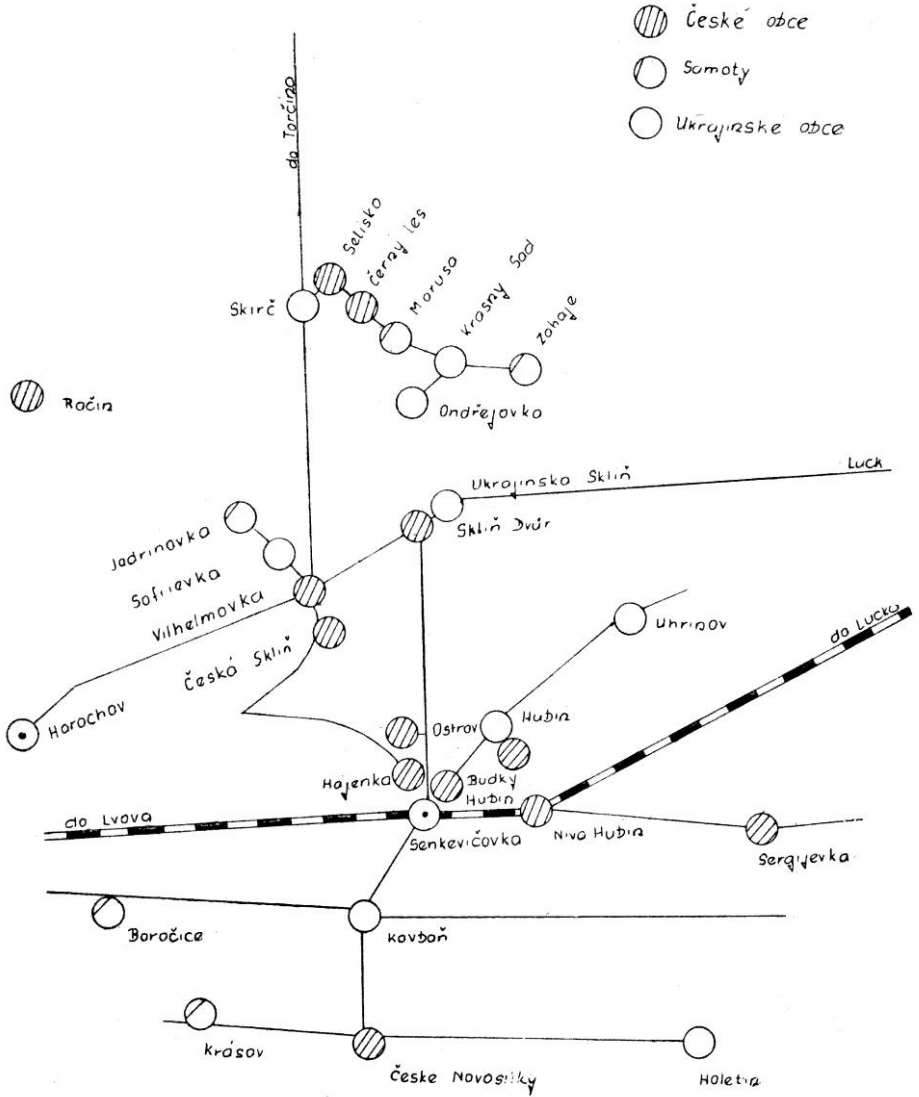
V Drnholci 1.ledna 1950 sepsal Karel Půlpytel učitel.

Pro udržení vzpomínky. Z internetu opsal a doplnil A. Holec

Uničov 2021

Mapa části Lucké oblasti Volyně

Popis okolí Českých Novosilek na Volyni

V roce 1870, než se přistěhovali první čeští přistěhovalci, byly tu pouze ukrajinské obce: Ruské Novosilky, Krásov, Mysliny, Kovbaň, Kolodže, Holetín a dvorec Kumoviště.

Rozsáhlé polnosti, luka, lesy a pastviny a celé okolí náležely panu Alexandru Slavoševskému, Poláku, který je obdržel za dobré služby své polské šlechtě, u níž býval dvorním kuchařem.

Pan A. Slavoševski měl úhrnem 1800 ha půdy, z toho 400ha při dvorku v Kumovištích. Sám bydlel v dřevěném dvorci na kopečku těsně u ruských Novosilek.

Dvorec měl pevné zděné základy se sklepy. V sadě byla postavená dřevěná kaplička, kde se občas sloužila sv. mše katolického obřadu a sem později přicházeli se modlit i čeští osadníci.

Hned pode dvorem byla říčka, která se dále vlévala do říčky Hnilé lípy, ta se vinula mezi bažinatými lukami od Horochova kolem Krásova, ruských Novosilek, Kumovišť, Holetína a Lípy, kde se vlévala do Stýru. Mezi ruskými Novosilkami a Kumoviští tvořila rozsáhlý ostrov o velikosti asi osmi hektarů, kde se vesničané v létě koupávali.

Proti Holetínu byly na bažinách zbytky staré kozácké tvrze. Nikdo tato místa valně nenavštěvoval a tvrz zarostla býlím. Kdysi tu vedla nasypaná cesta od Holetína ke tvrzi a dále přes Komov k Labačovce, bývalému to důležitému městečku. Byl tam nalezen základní kámen oltáře bývalé církve pravoslavné.

Všechny tady nacházející se osady v letech 1870 spadaly pod pravomoc volyňské gubernie se sídlem v Žitomíru. Nejbližším újezdním městem byl Vladimír Volyňský 75 km vzdálený.

Čtrnáct km k východu bylo městečko Berestečko, významné místo bojem mezi Poláky a kozáckým vůdcem Bohdanem Chmelnickým. Asi 5 km za Berestečkem je klášter a pod ním slavné kozácké mohyly. K severovýchodu, asi 50 km leží město Luck, slavné sídlo litevského knížete Lubarta, který tam postavil ve 12 století zámek, jehož zchátralé zdivo a věže stojí dosud.

Sem, do prostoru mezi Luckem, Berestečkem a Horochovem přišli v letech 1870tých první čeští přistěhovalci.

České Novosilky

Název obce pochází z důvodů rozlišení nové osady od původních ruských Novosilek.

Zpočátku byla založena první česká osada, Staročeské Novosilky. Když občanů přibývalo, byla založená druhá osada hned za kopcem, Novočeské Novosilky. Každá obec měla své zřízení, ale společnou školu a hřbitov, společně se jmenovaly České Novosilky. První obec domorodé obyvatelstvo nazývalo "Pšenec", ježto se pěstovalo hodně výborné pšenice a také proso (pšeno).

Doba založení obce spadá do roku 1870-71.

Tehdy přijel na Volyň krajan Palička, který zakoupil od Alexandra Slawoszewského 400 ha půdy při dvorku v Kumovištích. V tomto dvorku se ubytovali první přistěhovalci. Půda tato se skládala z třetiny orné půdy, třetiny luk a z třetiny lesa, který pak z poloviny vymýtili. Palička zaplatil za půdu průměrem 12 rublů za každý ha a prodával ji po 16 rublů.

Zakladatelé obce

Mezi prvními přistěhovalci byli:

1. Opočenský Josef ze Závrace, okres Čáslav
2. Dolejš Karel z Třemošnice okres Čáslav
3. Čech Jan Chvalovice, okres Čáslav
4. Čmuchaček Jan od Turnova
5. Liška František ze Semil, okr. Turnov
6. Horušický František ze Semil. okr. Turnov
7. Jakubec Jan
8. Staněk Matěj ze Semil, okr. Turnov

9. Martínek Josef z Mladějovic, okr. Jičín
10. Svoboda František Zběchary, okr. Jičín
11. Švorc Tomáš Zběchary, okr. Jičín
12. Kněžáček Jan Zběchary, okr. Jičín
13. Kněžáček František Zběchary, okr. Jičín
14. Kozák Václav Železnice, okr. Jičín
15. Kozák Alois Železnice okr. Jičín
16. Vrba Jan Bartošovice okr. Jičín
17. Šťastný Josef Bartošovice okr. Jičín
18. Lamač Jan Bartošovice, okr. Jičín
19. Horáček František Bartošovice, okr. Jičín
20. Rajberg Josef Bartošovice, okr. Jičín
21. Valeš Josef Bartošovice, okr. Jičín
22. Rudolf Václav Bartošovice, okr. Jičín
23. Dostál František Bartošovice, okr. Jičín
24. Novák František Bartošovice, okr. Jičín
25. Haken Jan Bartošovice, okr. Jičín
26. Košťák Josef Bartošovice, okr. Jičín
27. Špur Václav Bartošovice, okr. Jičín
28. Urban Jan Bartošovice, okr. Jičín
29. Janotka Josef Bartošovice okr. Jičín
30. Rektor Jan a František Bartošovice okr. Jičín

Kromě těchto přistěhovali se postupně jiní, nebo přesídlili z obce do obce:

Kostiuk Adam Ukrajinec
 Bereziuk Korněj Ukrajinec
 Kiška Majer Žid- krejčí
 Valter Benjamín Žid- obchodník
 Bronštejn Lejba Žid- obchodník
 Vavroch Josef nájemce cihelny u Havelku
 Bělina Josef odjel do Argentiny
 Graj Feodor obuvník z Haliče
 Majbroda Václav z Haliče
 Šarlovský Polák

Prinčinský Polák (přiženil se u Kozáku)
Řehák Václav
Leníček Václav vrátil se z Argentiny (spáchal sebevraždu, oběsil se)
Ječný Adolf
Bujnovský Josef - Polák učitel
Pulpytel Karel učitel (zůstal po první světové válce)
Prajzler František byl v roce 1946 popraven benderovci.

Délka pozemků Starých Novosilek od severu k jihu obnášela 1,75km, šířka v koncích 300m a v obci 200m.

Rozloha obce: Prvotní obec Staré Novosilky v rozloze 400ha brzy nestačila, ježto mladí zakládali nová hospodářství.

Proto se dál přikoupilo 700 ha zalesněných polí, z počátku po 16 rublech. Cena půdy se stále stupňovala na ceny 50, 100, a až na 200 rublů ve zlatě.

Nejdražší půda byla v roce 1938-39 a sice 300 rublů zlatem. Všechna půda byla přikupovaná od téhož vlastníka A. Slavošewského.

Zároveň se stavěly nové usedlosti hned za kopcem a tak povstala nová osada Nové Novosilky. Staré Novosilky čítaly 33 usedlostí, Nové Novosilky 80 usedlostí, z nichž byly 2 židovské, 5 ukrajinských, 2 polské, obecní dům a škola.

Půda starousedlíků v Starých Novosilkách byla ve tvaru obdelníku a něco v samé obci při silnici zúženého se mírně skláněla od severu - od holetinského lesa k jihu, až k říčce Hnilé lípě. Osada ležela asi uprostřed v mírné kotlině svažující se k Horochovu. Nad rybníkem, který se později zanesl hlínou a vyschl docela, se vypínal příkrý vrch a asi 100 metrů nad úrovní rybník, na němž byla v 1930 roce vystavěna nová dvoutřídní škola a hned vedle byl zprvopočátku hřbitov. Vedle hřbitova byl klínek nejstaršího evangelického hřbitova se dvěma památníky - náhrobky s kalichem.

Kopec, na kterém je postavena škola, tvoří jakousi hranici mezi starou a novou osadou, mírně stoupá od staré osady, avšak příkrě spadá k osadě nové a k rybníku. Kopec od nové osady na nejpříkřejším svahu je porostlý dubovým lesem, mezi duby roste také několik starých sosen. Pozemek na kopci pro, v roce 1930 vystavěnou novou dvoutřídní školu, dala stará obec a půl stavby měla dokončit nová obec. Ježto však se obě obce nepohodly kvůli stavebnímu místu, stará obec dokončila celou stavbu sama. Ze školy bylo viděti do dálky až 20km (k západu a k jihu).

Nová obec stavěla usedlosti při klikaté cestě, jež vedla údolím dědiny. Domy po pravé straně byly příkrčeny pod strání, která se zvedala vysoko nad nimi po celé délce osady a daleko za ní směrem k severu. Jiné domy byly vlevo na temeni mírného návrší. Celá obec dělala dojem jako by seděla na dně bývalého jezera (vyjma horní cesty) a čím blíže k rybníku se dolina zužovala, jako by tu bývala kdysi protržená hráz.

Černozem byla do hloubky 1-1,5m, pak byla červená, žlutá hlína do hloubky 4-5m, dále křída.

Stavby....Před příchodem přistěhovalců - Čechů, byla v osadě Staré Novosilky pouze krčma při cestě z Horochova k Berestečku se zájezdním dvorem "Na židovkách". Za novou osadou 1 km směrem k Lucku bylo pod vysokým kopcem několik chatrčí, kde bydleli drvaři, kteří osekávali v okolním lese pražce pro železnici a bednářské dýhy. Zbytky staré roubené studně dodnes jsou ještě viditelné při cestě.

V této části pozemků Nových Novosilek jsou nejdivočejší doliny a strže, do nichž přistěhovalci svalovali kmeny dubů, když mýtili okolní les. Část dřeva také spalovali.

Proto, že dubového dřeva bylo všude nadbytek, první stavby byly roubené z celých dubových klád, jako nějaké pevnosti. Štítové domy (lomenice) byly ozdobně vyřezávány, na dvoře se na sloupech tyčili holubníky. Později se stavělo již na sloupech, mezi něž se vkládali třícoulové draženice. Kryt střechy byl slaměný, někde též šindelový.

Když byly založeny cihelny, Vavrochova, u Havelků, Janatkova pod kopcem u školy a Lamačova v nové osadě 1880, začaly se stavět domy z cihel. Prvních cihlových domů bylo osm, tři v Nových Novosilkách: Rudolf Dostál, František Čmuchálek a Josef a pět v osadě staré. Kněžáček František, Liška Alois, Lišková Pavlína, Liška Antonín, a Valeš Josef, a také kovárna Horáčkova.

Za Polska v roce 1922 se začaly domy krýt bílým zinkovým plechem. Málo kdo měl kryto slámou. Studny byly různě hluboké: dole při cestách 5-7 m, výše položené 10-12 metrů, škola na kopci měla studni 50 m hlubokou. Studny byly zpočátku roubené, později zděné z cihel a nejnovější s cementových kruhů. Sklepy byly zděné dílem pod stavením, dílem na dvoře, Nejlepší sklepy měl Karel Haken a Frant. Dostál - oba ve stráni.

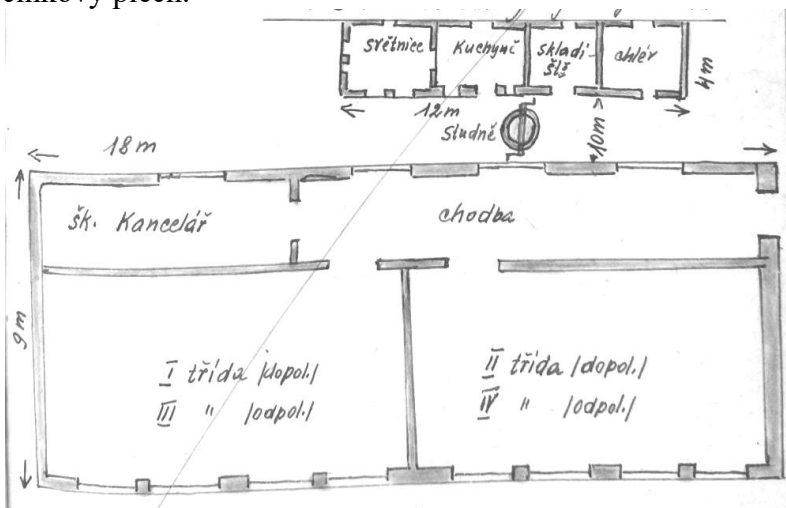
Hanži z Českých Novosilek se strážkou

Dětský kroužek v Novém (veském) Raltě

Základní schéma stavby nové školy.

Základy byly zděné, kostra z dubových trámů, výplň sosnová, střecha cinkový plech.

Okolo dvora hospodářství byly rozmístěny budovy, stáje, špýchar, stodola a jiné potřebné hospodářské budovy. Za stodolou bylo pole na různou zeleninu, rané brambory a podobně, o výměře asi půl ha. Na dvoře kolem staveb a za stodolou byly ovocné stromy: jabloně, hrušně, třešně, višně, slívy, ořechy. Tu a tam mezi stromy stály úly a někde i velké včelíny. Čmuhálek Lad. 30 úlů, Vrba Fr. 18 úlů, Horáček 8 úlů.

ŽIVOT V OBCI PŘED 1. SVĚTOVOU VÁLKOU.

Každá obec měla svého starostu. Několik obcí tvořilo gminu (rusky volost'). Česká gmina byla v obci Kupičově, největší české, avšak 75 km na západ vzdálené obci, zde byl český "fojt" a české úřadování. Zde byly k vidění české úřední knihy v obci z roku 1933 (sem se také jezdilo v menších soudních rozepřích. Jinak se muselo jezdit v úředních nebo zemědělských záležitostech do újezdního města Vladimíru Volyňského rovněž asi 70km k západu. Ve zvlášť

důležitých věcech bylo třeba jeti až do guberenského města Žitomíru, 180km k východu. Někteří občané tuto cestu konali koňmo - povozy nebo v zimě na saních. Běžné nákupy vyřizovali v městečku Horochově 18km nebo v Berestečku 14km nebo v Lucku 50km na sever.

Do kostela (katolického) se jezdilo do Horochova nebo do Berestečka, často do kaple Slavošewského v Ruských Novosilkach.

Když byli Češi nuceni přijmout pravoslaví (následkem koupě pozemků, řemesel, obchodu, uzavření různých smluv a pod. (okolo 1875) navštěvovali okolní pravoslavné chrámy.

V Holetíně působil český pravoslavný farář otec Antonín Pařízek. Mládež vyučovali v prvních letech staří lépe vzdělaní osadníci jako Martínek a Horušický.

Někteří rodiče, kteří chtěli, aby jejich děti pokračovali ve studiu, dali děti do ruských škol. Do ruské národní školy v Choloněvě chodili z obce Josef Valeš a Josef Dolejš. František Kněžáček byl dán do učitelské školy v Chlopově Byl nejvíce vzdělaný v obci.

Později byla postavena v roce 1873 uprostřed staré obce Novosilky škola.

V obci byl větrný mlýn v Nových Novosilkách u Josefa Čmuchačka, který byl v roce 1926 prodán, rozebrán a odvezen.

Mlelo se také v Andrušově mlýně, kde byl nájemce Majeveský.

Prvním učitelem byl Polívka z Kupičova. Druhým Novák, který přijel z Čech (tady se oženil s dcerou Staňkových). Třetím učitelem byl Ukrajinec Theodor Andrušenko, (ten si vzal za ženu Češku Annu Bůlovou). Čtvrtým učitelem byl pro změnu Rus (svobodný, ale prý notorický alkoholik).

V domě Nováka byla státní prodejna lihovin, později byla tato prodejna v domě Františka Kněžáčka.

Domácí i okolní občané sem chodili pro vodku, která se prodávala v zapečetěných lahvích (štof, půlštof, kvaterka, kručka) v místnosti okénkem za zadrátovanou přepážkou.

Prodavač "sidelščik" byl v obci velmi váženou a důležitou osobou. Jako státní zaměstnanec se rovnal učiteli nebo knězi.

Ze začátku hlavní prací přistěhovalců bylo mýcení lesů a zakládání nových polí. Také chmelnice se v obci zakládali, ty nejvíce vynášely. Vedle toho se zakládaly ovocné sady (každý štěpil a rouboval mladé stromky), stavěly se včelíny. (V okolních lesích byly divoké včely, jež Ukrajinci chodili při vybírání medu vykuřovat) a hlavně se stavěly tolik potřebné stavby. Vypalovaly se cihly ve třech cihelnách: Vavrochova u Havlíků, Janotkova pod kopcem a Lamačova v divoké strži. Cihly se také prodávaly přespolním.

V obci byl pouze hasičský spolek. K vojenské službě Čechy nebrali do roku 1900.

PRVNÍ SVĚTOVÁ VÁLKA

V prvních dnech světové války 1914 se přes luka ke mlýnu Andrušenkovu přebrodiva maďarská jízda, kolem 200 jezdců, kteří se omylem dali na Andruševkův ostrov. Zde je zaskočila ruská pěchota a vybila je do jednoho. Mnozí, nemohouce odtud uniknout skončili svůj život sebevraždou.

Kořist, jako sedla, deky, řemeny, atd. rozebrali okolní občané, mezi nimi také Češi.

Dva roky pak stála fronta v zákopech za obcí Zviňače - 9 km od Českých Novosilek. Když se hnula fronta k východu, občané byli v běženečtví (na útěku). Osady byly spáleny, až na ty zděné a několik dřevěných, které zůstaly hlavně v údolí nové obce.

Po návratu z běženečtví (někteří vyjeli jen k Nivě, jiní dále až k Lucku) se začínalo znova stavět na popelištích, a v polích se zakopávaly zákopy.

V létě 1919 byl bleskem zabit Josef Rektor z Nových Novosilek, který již po bouři se vydal koňmo sekat obilí a na ramení držel kosu.

Z obce se přestěhoval do Lucka na Hnidavu Václav Rektor, který tam později založil továrnu hospodářských strojů.

V roce 1919 v okolí řádili "petlurovci" (polska armáda), kteří si přicházeli do vsi "verbovat" české hochy. Tito však utíkali do lesů a

"petlurovci" za nimi pro postrach stříleli. Fronta proti Polákům se táhla od Horochova k české osadě Račinu.

Petlurovská fronta se na jaře 1919 rozpadla a Poláci táhli na východ ke Kijevu. Přes České Novosilky netáhli.

Z jara 1920 Poláci utíkali k západu, hnání mladou sovětskou armádou.

Tentokrát táhli Poláci od Berestečka přes České Staré Novosilky. Zadrželi se asi dva dny, při čemž drancovali a obchodovali nakradenými věcmi. Do obce střílela od Lobačovky sovětská děla.

Dva granáty padly 50 kroků za mnou, když jsem prchal s manželkou přes náves u rybníka. Jeden padl do koruny hrušky u stavení Fr. Kněžáčka, třetí probil Havelkovu střechu, další zabil u Aloise Lišky vojenské koně a několik granátů spadlo do polí za stodolami. Druhého dne večer Poláci zmizeli a ráno jsme čekali Rudou armádu. Puzen zvědavostí vyšel jsem jim naproti. Potkal jsem první oddíl uprostřed staré osady. Vedl je důstojník na koni, vyloženě Mongol. Ptal se mne: "Gdě tut mašíny?" Ochetně jsem ukázal na stodolu Martincovu a vedl je přímo k ní, kde cesta u vrat končila. Důstojník se velice rozzlobil, div na mne šavli nevytrhl. Opakoval otázku a ťukal prstem do cestovní mapy. Zbystřil jsem zrak, sluch a všechny ostatní smysly... snad tedy Mysliny.? Ty jsou tedy po silnici přímo k západu ve třetím km. Tím se omyl vysvětlil, vojáci se vrátili na cestu a já jsem byl propuštěn. Po této příhodě jsem se už z domu nehnul.

Další vojenské části zůstali na odpočinek ve vsi. Občané byli ve strachu z dalšího drancování. Kupodivu však vojáci klepali na okna a žádali o dovolení ke vstupu do stavení. Slušně zdravili, mnozí se křížovali směrem ke svatým obrazům (zvyk pravoslavných) a všechno hotově platili.

Jen zásobovací oddíl vydával za dobytek potvrzenky, za něž ale nikdy nebylo zapláceno. Peníze ztratili svoji hodnotu a zůstaly jen na památku.

V domě u Valešů byl nešťastný případ: Mladý vojín čistil pušku, ta náhodně spustila a ostrá rozryvná kule vnikla děvečce, Ukrajince, do boku. Rána to byla smrtelná, ač ubohá prožila do pozdního večera -

skoro šest hodin. Sám jsem hobloval rakev a dubový křížek s čeledínem Borisem a druhého dne jsme ji za účasti rodičů a občanů pohřbili.

Vojína, který měl sotva 18 let odvedli. Avšak on za to opravdu nemohl, snad měl být více opatrný.

Zpět do Ruska přes naši obec vojsko netáhlo.

Po válce: Leden 1919.

Do vsi se přistěhoval nový učitel Karel Půlpytel. Vracel se do Čech ze zajetí z Ruska. Protože na Volyni řádili Petlurovci, udržel se tu v obci a pak již tu zůstal docela. Oženil se z Františkou Kněžáčkovou, občané mu pomohli vystavěti na malé návsi domek. V prvním roce také on na oplátku pomáhal občanům při stavbách. Tenkrát o stavební materiál nebyla taková nouze. Bylo bezvládí a v lese bylo stromů dost. Kácely se v Holetinském panském lese duby, osekávaly se, řezaly se ručně prkna a draženice. Sosnový materiál se přivážel z parní pily v Hricevoly za Berestečkem. Potahů bylo dost.

První školu jsme otevřeli u Václava Martinka. Byla to malá světnička s jedním oknem, podlaha tak 3 x 4 m. Žáků bylo 25. Tabule trochu větší dlaně, ale chuť k práci z obou stran veliká. Slabikáře psal sám učitel i se skromnými obrázky - jeden na tři žáky. Brzy se třída rozdělila na dvě oddělení.

Žáci byli ve věku od 8 do 15let a ti starší chvátali, aby zanedbané učivo dohnali.

Dobrovolný plat učiteli obnášel dva pudy (1 pud=16kg) pšenice, něco mléka a podobných darů. Dalo se přitom slušně žít. Vyučování, ač těžké, bylo bez úředního dozoru velmi zajímavé. Dalo dobré výsledky, jak žáci sami tvrdili.

V dalších letech byly třídy u Valšů, u Lišků, u Fr, Kněžáčka, u Šimona.

Hlásili jsme naši školu ještě v 1919 v zimě v újezdním školním inspektorátu ve Vladimíru, kde již byl potvrzen nový okres. Tam již byly úřady polské, (ač u nás ještě vládly Petlurovci), a dostali jsme dovolení k vyučování.

Škola byla právě u Lišků ve zděném. Nesla hrdý štít: "Česká obecná škola".

Koncem dubna 1921 přijel školní inspektor z Horochova. Školní inspektor našel vše v nejlepším pořádku, školu i učitele zestátnil. Učitel se pak zúčastnil polských kvalifikačních zkoušek, které úspěšně zakončil v roce 1927. Mezi tím v roce 1922 jsme obdrželi od paní Marie Jirákové z Brna velikou bednu různých školních příruček, divadelních her a celou soupravu loutkového divadla. Nyní bylo vyučování češtiny mnohem lehčí. Každý žák obdržel potřebné knihy. To byla největší radostná událost ve školním i veřejném životě, neboť od téhož dárce došly i knihy pro dospělé.

Byla založena knihovna, divadelní kroužek, který sehrál mnoho pěkných divadelních her. Pořídilo se stálé jeviště, k němuž učitel maloval pěkné dekorace. Spoluúčinkoval také dobrovolný hasičský spolek a tímto kulturním životem se stala daleko-široko proslulá.

V roce 1925 začal vycházet volyňský časopis "Hlas Volyně" a první číslo jako vlašťovička zavítalo do naší obce. Učitel ihned začal spolupracovat s redaktorem A. Perným.

V tisku se ukázaly články, povídky, básně, i romány. Tak vznikly v Novosilkách oblíbené povídky jako: Náš dědeček, Naše babička, Zvoník, V kouzelném plášti, Halucinace, Na Dušičky, Vitoušový námluvy, atd.

Pak vznikly romány: Na rozcestí života, V poutech lásky a utrpení a divadelní hra téhož názvu. Odsud se vyrojilo také mnoho básní. Snad to byl rozhled z onoho vršku nad dědinou v romantické údolí, kde bývá člověku tak blízko myšlenkám, jemuž se mlhavě v mysli v mlhavé dálce jeví silueta vzdálených Hradčan - jisto však je, že nikdo nepocítí tak silnou lásku k vlasti jako právě emigranti.

Do obce dojížděl ruský felčar Duvejnes z Nivy. Byl to velmi rozumný lékař a mnozí krajané jemu vděčí za své zdraví a životy.

Byl v roce 1943 popraven Němci za to, že tajně léčil partyzány. V obci byl založen spolek České matice školské od ústředny v Lucku 1927. Do tiskárny Hlasu Volyně byly dány k vyučení sazečů tři chlapi: Josef Valeš, Václav Hraj, Václav Martínek. Byli z nich dobří sazeči.

V 1924 roce se utopil ve Stýru v Lucku sousedův 14ti letý syn Josef Svoboda, kterého poslal otec do Lucka s Fůrou obilí.

Ten rok 1925 se zaznamenal velkým požárem ve Starých Novosilkách. zaviněný neopatrností dětí. Vyhořeli: Frant. Valeš, Ječná Anna, Horušický František, Václav Martinek. Marie Martinková, a jen díky větru, který vál jihovýchodně, nelehla celá ves popelem.

Lidé byli ve vsi dobří. Hlavním jejich rysem byla poctivost. Každý se staral činiti bližnímu dobře. Šel-li někdo do města pěšky, byl skoro jist, že se svezí s náhodným povozem spoluobčana. V neděli a svátky se krajané vzájemně navštěvovali a bohatě se hostili. O zábavách bylo veselo, výtržnosti bývaly velice řídké. Tančili mladí i starí. Jako dnes vidím dědečka Horáčka, 80ti letého stařečka u zábavy: Dýmčičku v bezzubých dásních, statně se otáčel v tanci, rejdlil a juchal. Takových bylo mnoho.

Tančilo se v Novosilkách Nových u Hanků, kde byl velký sál a hostinec, později ve Starých Novosilkách u Antonína Lišky, kde byl také velký zděný sál.

Nové Novosilky měly svou vlastní školu od 1919 do 1924. Vyučoval tam Josef Bujnovský, po otci Polák, po matce Čech, mluvil velmi dobře česky.

V roce 1924 byly obě školy spojeny. Řídícím se stal Josef Bujnovský. Byl to velmi řádný a poctivý člověk.

V roce 1927 v měsíci září jsem byl přeložen do České obce Račina, kde vznikly spory o školu s tamními Ukrajinci ruského Račina, jež jsem měl urovnat.

Po ukončení tohoto sporu se začalo se stavbou nové školy v obci Račina na českých pozemcích. Byl jsem opět přeložen do obce Nivy.

Odtud po 5ti letech do vzdáleného Kupičova a odtamtud v roce 1937 do Velkých Čepčovic na Podlesí u pinských bažin.

V roce 1930 padaly ve žních kroupy o velikosti husích vajec. Část obilí už byla sklizená, ostatní úroda v postiženém pruhu zničená, větve stromů otlučeny, zvěř v polích ubitá.

Také v Českých Novosilkách se začala v r. 1930 stavět nová škola. Původně to měla být 7mi třídní škola, ježto však o tuto školu měla zájem ukrajinská obec Myslín, stavěla se v Novosilkách pouze dvou třídní škola. Zprvu byly kopány základy vedle samého hřbitova pro sedmitřídku, pak bylo rozhodnuto ve shodě obou obcí, aby škola stála něco dále na samém temeni hory, aby byla viditelná i druhé obci. Bylo dohodnuto, že každá obec postaví vlastním nákladem polovinu stavby. Zůstalo však při jedné polovině, kterou postavili občané Novosilek Starých. Byty pro učitele měly být pod jinou střechou a tuto budovu měly postavit Novosilky Nové, jako obec s větším počtem občanů a školní mládeže. Ke stavbě však nikdy nedošlo. Druhou polovinu školní budovy jsme dokončili společně až v roce 1940.

Polský "Beckův režim" vytvořil hnusnou atmosféru pro Čechy, zvláště v období boje o Zaolží ve Slezsku. Češi byli od Poláků vysmívání,

učitelé pronásledováni. Čech byl vyháněn z hostinců, na cestách se musil svým povozem Polákům vyhnout, aby byl ušetřen švihnutí biče a pod.

Dokonce katolický kněz, Polák v Senkevičovce, křičel z kazatelny: "Pořežte Čechy!" A tento kostel postavili výhradně pouze Čechové z okolí.

Katolický kostel na Senkevičovce

Stavba spolkového domu

Ze stavebního materiálu, který připravili občané Novosilek Nových na dostavbu školy, se postavil dole pod kopcem slušný spolkový dům. Spolek dobrovolných hasičů měl tu své skladiště. Pořádaly se zde zábavy, divadelní představení a různé oslavy. V sále byl obloukový strop. Pro hudebníky bylo zřízeno ohrazené podium.

Račinská dechovka

Záci občanské školy v Českých Novosilkách. V bílém uprostřed učitel K. Pulpytel

Druhá třída občanské školy v Staročeských Novosilkách

Žáci občanské školy v Českých Novosilkách v r. 1938

Druhá světová válka

Poláci ze spojení s Německem brzy vystřízlivěli, ne však docela.

V Krakově se zakládaly po jaru 1939 Československé legie a v té době také přestalo pronásledování Čechů na Volyni.

Byl jsem v Krakově v Junáckých kasárnách se svým bratrem Janem - štáb, kapitánem z Brna.

Když byla slavnostní přísaha legionářů, stál jsem na konci levého křídla ve druhé řadě.

Téhož dne jsem se setkal na dvoře kasáren s krajanem R. Chudobou z Boratína u Lucka. Prosil mne, abych jej nevyzradil, že je Čech z Volyně, aby nebyl snad polskými úřady za účast v české legii pronásledován. Vydával se za občana odkudsi z Moravy. Takto tedy Poláci rozuměli spojení s Čechy proti fašismu! Jak jsem napsal, docela nevystřízlivěli.

Když mě pak bratr poslal asi 8. srpna 1939 na českou Volyn, abych krajany seznámil blíže s vojenskou akcí, byl jsem v Senkivičovce zatčen, a dopraven do lucké věznice a než-li se věc vysvětlila, vypukla Polsko - německá válka a já byl propuštěn. Šel jsem do Novosilek, kde bydlela manželka s pětiletým synem na samotě vedle samé obce Kovbaně u příbuzného Josefa Vrby. Tato usedlost byla na pozemcích Českých Novosilek, ač 2km vzdálená od obce, patřila k obci.

Již po týdnu táhli kolem nás polští běženci k východu, za nimi ustupující vojsko a nad nimi kroužila německá letadla.

V tom přišla zpráva, že od východu táhne Rudá armáda. Nastal zmatek - běženci nevěděli kudy kam, vojenská část změnila směr k jihu.

OSVOBOZENÍ 1939

Polská policie v Senkevičovce, která donedávna se mračila na všechno, co nebylo polské, a zvláště co bylo rudé. Svlékla rychle stejnokroj a šla k sedlákům vybírat brambory.

Brzy bylo slyšet rachot těžkých zbraní od východu a následujícího rána se ukázal první voj částí Rudé armády. Nákladní auta, děla i tanky s traktory však lezly dosti pomalu a ryly cestou hluboké koleje. Vojenské části se pohybovaly dva dny několika proudy: Od Berestečka přes Labačovku, od Boremla přes Kolodeže - Kovbaň, od Lucka přes Čarukov, jízdní a pěší oddíly šly také od Nivy přes Senkevičovku.

Ihned byla zřízená lidová milice a v obcích selské rady (selsověty).

Polské vojsko se rozprchlo, běženci se klidně vraceli domů. Byla dána týdenní lhůta všemu lidu, aby každý šel, kam mu je libo. Mnoho nepřátelských živlů odešlo na západ k Němcům. Naši občané zůstali na místě. Jen Vojtěch Liška odešel na západ.

V Novosilkách Starých byla zřízená selská rada pro obce Novosilky České, Novosilky Ruské a Kumoviště. Předsedou rady byl Ukrajinec z Novosilek Ruských, Konstantin Rosovski a tajemníkem Pavel Kostiuk z Kumoviště. Předseda byl prostý, leč rozumný člověk a s Čechy jednal velmi správně a spravedlivě. Byl zřízen klub s čítárnou a knihovnou. Správcem byl Josef Valeš mladší, velký stoupenec Sovětského Svazu.

Řídícím učitelem byl opět Karel Půlpytel, druhým učitelem byl Ladislav Dufek z Nivy. Po týdnu odešel a byl ustanoven řídícím učitelem v Nivě. Po něm byl učitelem Antonín Levora z Plzně, který přišel do vsi s oddílem ustupujících Československých legionářů po vedením št. kapitána Lišky. Počtem 30 legionářů byli ve Starých Novosilkách asi tři týdny u Valšů. Občané dodávali živobytí, načež odešli do Kvasilova k Rovnu. V obci zůstal Levora a Berger z Brna. Ve Sklíni byl učitelem také legionář Ptáčník. Všichni tři byli mladí lidé.

Z jara 1941 se připravovaly na řece Bugu velké překážky, protitankové zákopy. Všichni dospělí občané se museli těchto prací zúčastnit. Jedni šli s lopatami, jiní s povozy. Po dvou týdnech se střídali. Také ženy tam pracovaly. Byla to práce namáhavá, neboť k Bugu bylo do 40km. Současně byl vykázán pobyt cizincům do 100km od Bugu. Levora měl odjet dále do vnitrozemí. Nechtělo se mu. Otálel, až byl

jednou v selské radě zatčen. Ve zmatku v úřadovně se mu podařilo uprchnout. Pak se všichni tři legionáři kdesi v sousedství obce skrývali.

Ke konci duba 1941 byli odvedení. Přímo z obce narukovali Ladislav Martínek, Ludvík Lamač, Josef Beneš. Martínek padl u Minska, Lamač u Rostova a Beneš se vrátil domů až po válce.

Po Levorovi se přihlásil za učitele Pavel Brys, mladý Ukrajinec z Račina. S příchodem sovětské vlády byly obchody vyprázdněny, nebylo co ke koupi ani kouření. Lidé kouřili tabákové natě, několikaleté, již pohozené.

Brzy se ale obchody začaly zase plnit zbožím, takže již v 1941 bylo vše ke koupi. Obleků a různých látek, za nimiž stávaly dříve dlouhé fronty. Bylo toho dost, takže se to posílalo zpět do měst. K vánočnímu stromku vláda dávala zdarma ozdoby na stromeček a dětem cukroví.

Německá okupace

Z čista jasna udeřili Němci 22 července 1941 na Sovětský Svaz. Jel jsem právě toho dne do Horochova na schůzi a pro svůj měsíční plat 300 rublů.

Již ve Skobelce (předměstí Horochova) nás upozorňovali, že je nebezpečné jeti do města. Chvíli jsme okouněli, nechtělo se nám zpět. Až když jsme viděli prchající úředníky pobídli jsme koně také. Bylo to naše štěstí, neboť Němci již byli ve městě. Toho dne popravili na 150 lidí, kteří se jím namanuli do cesty. Jiný veliký transport uhnali kamsi do Haliče, kde se lidé z části rozutekli, z části byli posláni na práci do Německa.

Hnali jsme se domů jako vichr. Hned po hodině projížděli Němci přes Novosilky. Nejprve motocyklisté, pak auta a ostatní vojenské části.

Hnali se jako o závod celé tři dny směrem přes Holetín k Boromelu. Malé oddíly s vyhrnutými rukávy prohlížely okolí plouhajíce obilím.

Nalezené osoby sháněli z polí a lesů k vesnici. Kolem školy na kopci vedli mladého Josefa Martince. Manželka se v údivu česky zeptala, kam ho vedou - byla také zatčena a musila s sebou. Vracel jsem se odněkud, když mi to udýchaná Martincová žena sdělila, prosíc o pomoc. Manželku jsem potkal již pod kopcem - pustili ji. Martinec však byl hlídán stráží. Prý byla u něj nalezená prázdná patronaška, kterou kdesi našel v poli. Promluvil jsem Německy s velitelem oddílu a vylíčil jsem ho Martince jako dokonalého blbce již od školních lavic, který ani neví co je to patronaška. Byl po dlouhém otálení propuštěn.

Tu příběhla opět Růžena Tylichtrová, že ji na poli sebrali muže. Seděl v lese se sov. vojíny od zásobování a popíjel s nimi vodku. Sov. vojíni prchli do lesa (jeden byl později zastřelen na cestě u Holetinského lesa) a Tylichtra vzali jako partyzána, jimž možná i byl. Tou dobou byl již asi v Holetíně. Pustil jsem se opět k onomu důstojníku a začínám orodovat. Škaredě se na mne podíval: Jakým právem se ujímáš lidí? Chceš také s námi..?

Koukal jsem rychle zmizet. Pak jsem již seděl jen na kopci ve škole.

Druhého dne jdou kolem Josef Valeš z klubu a František Prajzler, který se do obce přizemil z Hubína a často vystupoval na schůzích jako horlivý stoupenec socialismu. Oba se obávali zůstatí v obci, a proto se rozhodli odejít do hloubi Ruska. Bylo to odvážné předsevzetí, neboť fronta byla již daleko před nimi. Schwálil jsem však tento čin a dojat dal jsem jim všechny peníze, jež jsem měl při sobě a ještě něco potravin na cestu. (Oba se zachránili - Valeš zůstal kdesi u Zdolbunova a Prajzler se po třech týdnech vrátil zpět až od bývalých sovětských hranic - asi poznal marnost útěku).

Již třetího dne Němci vnikly do klubu, rozházeli a podupali knihy a hospodáře Josefa Švorce potýrali. Ve strachu kam s knihami, přinášel je Švorc v pytli na kopec pod školu. Ráno jsem měl kupu knih vedle dveří. Aby tak šel kolem Němec... co s knihami? Vynesl jsem je na půdu nad školou a pečlivě ukryl - snad se tu zachovají do návratu Sovětů, več jsem pevně věřil.

Jen jsem knihy schoval, slyším strašlivý hukot. Vyběhl jsem dlouhou chodbou školy, ještě jsem zahlédl stranou holetinského lesa ohromné

sloupy dýmu a země a již bylo 26 sovětských bombard'áků nízko nad školou, div, že nestrhly komíny. Letěly až někam za Zvináče a obrátili se zpět podél silnice, po níž ještě jely ojediněle skupiny Němců - hlavní síly již byly na východě. Hustě po silnici padaly bomby nejvíce za příkop nebo do příkopu. Jen v Myslínském úvozu zůstaly uprostřed cesty hluboké jámy. V naší vsi dopadlo pět leteckých bomb: u rybníka vedle mostku, kde byl raněn Němec, u Kněžáčků vedle kolny, kde to rozvalilo stěnu, u Františka Valše vedle samého stavení, jež bylo asi o 15cm odsunuto na bok, naproti do Valšového žita, vedle stodoly Václava Martinka, kde byly přeražené sloupy, trámy a potlučené stromy. U Valšova stavení byla jáma skoro tři metry hluboká v průměru 4 m.

Obětí kromě zraněného Němce nebylo.

Jedna německá rozvědka postupovala přes Nové Novosilky. Na konci vesnice bylo plno sovětských vojáků. Začala přestřelka. Jeden sovětský voják padl. Když jsme jej za vesnicí na kopečku pohřbívali, schoval jsem jeho listiny, dopisy a podobenky rodičů. V roce 1945 jsem to vše předložil sov. úřadům. Padlý voják byl z Turkestanu. Jiný případ se udál za vesnicí blízko Kovbaně. Sovětští vojáci zabili dva Němce v autě, oblékli si jejich uniformy a klidně jeli s německou kolonou dále na východ. Když zabití dopravili do naší obce, báli jsme se persekuce, neboť Němci byli mstiví a ohlašovali, že za každého padlého popraví sto tuzemců v místě, kde se případ stane. Bylo to však v polích daleko za vesnicí.

Pak jsme již Němce viděli jen v okresním městě nebo náhodou, když časem zajeli do vsi.

Dlouho ještě táhli zpět na východ rozprášené sovětské oddíly. Jeden z nich - asi třicet vojáků - pod vedením mladého poručíka si počínal velmi směle. Šli kolem školy a ptali se mně, kdy a kde táhli Němci. "dáme jim" řekl důstojník" jen co je doženeme. Svoloči. " Také zajatci si počínali neohroženě. Jeden v obličejí raněný se nechtěl rozloučit s ručnicí. "Této pušky se mám zbavit ? Ne to není možné, Stalin to nedovolí.." A slzy mu tekly po tváři smíšené s krví.

Ukrajinci ve velké většině vítali příchod Němců a pomáhali jim jako vojenská policie. Taková měla sídlo také v Ruských Novosilkách. Brzy přišli i ke mně do školy, že prý musejí udělat prohlídku. Vešli i na půdu a našli sovětskou knihovnu. Tyto knihy jsme museli odnést na zádech se židem Valterem do Ruských Novosilek. Cestou mi vyhrožovali: "Voní ti sov. knihy? Přičichneš si k siré zemi.." a podobně. Když mne v úřadovně vyslechli, jak se knihy ke mně dostaly a odkud sám pocházím, přece jen mě pustili. Valtera však pomáchali ve sklepech v ledové vodě, což bylo jejich mučidlem.

Pak se dostavil jiný dráb z Holetína a vymručil na mně sovětský prapor, který vídal kdysi viset na škole. Starostou byl za Němců František Rektor z Nových Novosilek, který aby uchránil osadu před možným nebezpečím, zdánlivě nadřžoval Němcům. Lekl jsem, se když mne poprvé zval do úřadovny u Janatků pod školou: "Tak pojd'te vy komunisto, a ukažte, jak dovedete s námi spolupracovat."

Ještě ve žních se usadil v Kumovištích jakýsi zrzavý Němec. Všichni měli za to, že je se poslán úřady. Jednou ho přivedli ke mně do školy - že si zahraje na harmoniku. Po chvíli se mi svěřil: "Jsem desertér, potřeboval bych civilní šat." Nemohl jsem mu uvěřit, proto sem ho odkázal na starostu. Ten přišel, pokrčil rameny a odešel. Radil jsem mu, aby se usadil někde na samotě, a poslal jsem ho k Josefu Vrbovi v Senožencích. Později jsem zvěděl, že byl polapen Němci při mlácení v Kolodeži, Budkách. A pak jsem ho viděl v Horochově před policejní budovou, kde čistil pušku. Asi nějaký tajňák!

Brzy došel rozkaz, aby každá obec vyslala na práci do Německa určitý počet lidí. Ze vsi vybrali Praizlera Frant. Václava Špura, Josefa Careniuka, Ladislava Smala. Prajzler se po třech měsících vrátil domů - prý ho v Berlíně uznala ruská lékařka za práce neschopného.

Přihlásil se ke mně do školy ruský mladý vojín, který se tajně skrýval, aby nebyl vzat do zajetí - Petr Kornilov, povoláním učitel. Zařídil jsem to s ním a zůstal se mnou vyučovati ve škole. Brzy byl v civilu a naučil se dosti dobře česky. Po výmlatě na podzim navalili nám Němci do školy obilí, tak jsme museli omezit vyučování na jednu

třídu. A také nám bylo nařízeno vyučovati německy již od první třídy. Později toto nařízení samo sebou pomalu skončilo.

Všichni Židé museli do geta v Horochově. Majerovi Kiškovi se tuze nechtělo, simuloval blázna, nic však nepomohlo- musil do Horochova. Ostatní židé šli do Sienkevičovky, kde geto nebylo odrátováno jako v Horochově.

V 1942 roce se Ukrajinci postavili nepřátelsky proti Němcům a z ukrajinské policie se částečně stali buď partyzáni nebo benderovci. Němci se odvažovali na venkov jen tehdy, když byli v přesile a dobře ozbrojeni. Ale i tu je dovedli Ukrajinci zaskočit, buď v úvoze, blíže lesíků a pod.

Na návrších byly v zimě - v létě hlídky Ukrajinců. Když se blížili Němci, vesničané prchali do lesů. V zimě 1942 v únoru začala hromadná poprava židů v Horochově. Podařilo se utéci mladému dvacetiletému Berko Kiškovi z Novosilek. Zaklepal mi v noci na okno. Skrýval jsem jej a živil u sebe tři týdny, pak si vyryl tajně jámu pod starým stohem slámy u Kozáka pod školou a v noci si sháněl živobyť.

Všude byli Židé vyhubeni, jen v Senkevičovce ještě žili. Byla ohlášena amnestie všem Židům - uprchlíkům za tím účelem, aby je dostali do pasti. Měli žít všichni v Senkevičovce. Berko Kiška tam šel také. Rozdělili je k různým pracím.

A tu náhle v noci esesáci obklíčili Senkevičovku, kdo prchal, byl zastřelen. A přece se podařilo Berko Kiškovi prchnout. Ppřišel k nám podruhé. Také Benjamin Valter se svou dcerou Žofií prchl a přišel do vesnice. Ještě prchl Perec Bronštejn, který se potuloval v okolí, a někteří jiní, jejichž jména neznám. Všichni našli azyl a skývu chleba v Novosilkách a dočkali se Osvobození.

Partizáni pracovali zpočátku společně, ať to byli Ukrajinci, Rusové nebo kdokoli. Brzy se však nepohodli a Rusové se oddělili, neboť benderovština to byl tentýž fašismus v nacionální ukrajinské formě.

K naší škole zabloudil ruský partyzán Loňa. Zalíbilo se mu na kopci blízko lesů. Spávali jsme ve třech. Já, Loňa a Korňakov nad kolnou na seně. Dírou ve střeše jsme viděli daleko-široko kolem.

Benderovci pálili polské samoty a vesnice, vraždili jejich obyvatele. Několik dní hořela sousední ves Budky Kolodežské. V Kovbáni pobili na smrt 50 osob na rozcestí u kříže. V Senkevičovce spálili kostel, atd.

Čekali jsme, že se vrhnou také na nás. Kopali jsme tajné kryty. Domlouvali se na společnou obranu. Jednou v noci zahoukala hasičská siréna na poplach. Zazvonili na zvon (svoji zvonici měla každá obec)

Poplašení lidé se chápali vidlí, seker, ženy s dětmi spěchaly do krytu. Ukázalo se, že přes ves jelo několik povozů s banderovci - uklidnili nás, dlouho jsme však nevěřili. Osvícený Loňa byl poněkud nachmelen. Vyskočil na cestu před povozy: "Stůjte banditi!". Padla rána a Loňa se skácel na cestu. Pochovali jsme ho vedle školy u hřbitova.

Ve vsi byla švadlena, Židovka, která se vydávala za Rusku. Když u nás šila, Loňa se s ní seznámil, poznal v ní Židovku a chtěl ji mermomocí zastřelit. Co úskoku a práce nám to dalo, když jsme ji několikrát před ním zachraňovali. A přece jsme měli Loňu rádi.

V Ruských Novosilkách byl chudý Polák Jan Seletra. Měl ženu Ukrajinku z téže vsi a sedm dětí. Byl jsem těm dětem za kmotra a Saletra nás často navštěvoval. Nejstaršího syna a dceru mu poslali na práci do Německa. Chlapce tam zastřelili za to, že utrlh jablko, a dcera tam zemřela z podvýživy.

Toho Selestru se ženou a čtyřmi malými dětmi benderovci v noci v bytě přepadli a zabili. Zachránila se jen 14 letá dcera, která se schovala do sklepa. Spávala pak asi 6 týdnů ve stohu slámy ve dne i v noci. Pak byla nějaký čas u svého strýce a naposledy musela s Němci.

Sovětská vojska se blížila ke Stýru - občas už bylo slyšet z dálky děla.

Benderovci si chystali po lesích tajné úkryty. Takové kryty byly i v holetinském lese. Začátkem března 1944 přišli ke škole benderovci bez pušek. Jeden vešel přímo do třídy a zeptal se: "Vy budete Kornakov?" Věděl jsem, že Kornakov je právě pod školou u Kněžáčků, neboť za hodinu měl přijít do školy, ale poslal jsem je až na konec nové osady. Nešli. Okouněli kolem Kněžáčkových, až vešli. Petr se schoval. Opět chodili v blízkém sousedství kolem stavení a znovu

vešli. Tentokrát se Petr vzdor hospodářově výstraže představil. Nikomu prý nic zlého neučinil. Zapomněl, že se stýkal s Loněm a ještě před dvěma týdny s partyzány generála Kovpaka, kteří tu v lesích tábořili s vysílačkou. Prý se má dostavit na učitelskou konferenci. Vyžádal si ještě rozmluvu se mnou. Přivedli je, vpustili do třídy a sami čekali u domovních dveří. A pak Petra odvedli zpět ke Kněžáčkům, že si vezme jiné boty. Vyšel jakoby za roh na stranu, a vklouzl do krytu za Svobodovou stodolou.

To byla chyba, jen o padesát kroků dál a byl opět v našem lese, a čas k tomu byl. Po pěti minutách se vyřítili za ním. Petra našli a pak ho již bili a vlekli směrem k Andrušenkovu mlýnu. Petr Korňakov zahynul kdesi za bažinami. Po delší době byla nalezena v bažinách mrtvola s ostnatým drátem kolem krku. Takových případů bylo mnoho. V Janovce za Holetínem našli učitele Burdzionga schovaného ve stohu slámy. Pilou za živa mu odřízli hlavu. Co chcete ukrajínští hrdlořezi.

Po několika dnech po smrti Korňakova se do vsi nahrnuli Němci i Vlasovci. Fronta byla 5km za vesnicí. Ve škole byl německý štáb praporu, to byla v našem úseku celá armáda. Mladí i staří museli jít kopat zákopy za holetínským lesem. Mládež honem lezla do krytů. Ve svém úkrytu u školy jsem schovával tři mladíky. Bojovalo se již u Kovbaně, ba těsně za novou vsí, jak jsme pozorovali od školy. Trvalo to celé tři týdny, až Rudá armáda uhodila od Berestečka k Horochovu z jedné a přes Kovbaň na Zvinače z druhé strany. Před půlnoci se Němci stáhli k Holetínu.

Před půlnoci se jich sešlo ve škole kolem třiceti. Poručili si horký čaj. Důstojník se díval nespokojeně na hodinky. Přemlouvali mne, abych šel s nimi. Důstojník byl přece jen trochu lidský, nedovolil to, tušil již v blízké budoucnosti porážku. Rozloučil se s námi a přesně ve dvanáct zmizeli. Bylo 31. března a venku sněžilo. Spadla z nás najednou hrozná tíha.

Osvobození

Ráno 1. dubna 1944 bylo ticho jako po vymření. Každý žil v napětí a očekávání. Hleděli jsme z kopce směrem k východu. O deváté hodině za sněhovými závějemi se v dlouhé řadě cosi černalo. Zpočátku jen hlavy, pak bylo vidět celé postavy, které se po kolena brodili sněhem. V rukách automaty ale i lopaty, mířili k nám na kopec ke škole.

"Zdráavstvujtě, továryšči..!" Potřásali nám rukama, vesele se usmívali - my také. Jakoby se tatík vrátil z daleké pouti.

Nu slova nestačí.. Ve vsi bylo jako o svátcích, i Židé vylezli ze svých úkrytů.

Kterýsi z vojnů vylezl na půdu a sekerou prosekal v plechu otvor. Dalekohledem pozorovali západ i jih. Když se u nás, čím bůh dal, občerstvili, hnuli se k západu a zase přišli jiní. Do večera byly obě dědiny jako vojenský tábor. Sníh roztával a těžké pancéřové zbraně rozrývaly cesty. V Horochově byl tuhý boj - město šlo z ruky do ruky. Němci se ještě jednou opřeli v Cholenově a u Zviňáče, devět kilometrů od naší vesnice. Tam se zastavila fronta na celé tři měsíce.

U nás ve škole byl zřízen polní lazaret. Svázeli se sem ranění vojáci i civilisté z bojů o Choleňov a Skobelku. Najednou evakuace lazaretu zpět, to když fronta couvla ke Zvináči. Tehdy v nás trochu hrklo, nedej bože znovu Němce!

Ve škole byl nyní důstojnický klub, porady štábu. Přijela divizní tiskárna - všechno ve škole. Na dvoře stála zamaskovaná auta, vedle v lesíku dělostřelectvo, dál v lese hospodářské a řemeslné části.

Každodenně zakrouží nad obcí německé dvojkadlubné letadlo - říkali jsme mu "vrána". Dole u spolkového domu vojáci nasadili na kůl kolo od vozu a na této otáčecí podpoře stříleli po vráně protiletadlovými náboji. Nesestřelili, ale plašily ji. Jednou vrána shodila bomby daleko od školy. Jedna padla do lesa, druhá na pole, kde sázeli brambory. Byl zabit Josef Švorc. Jindy spadla bomba na cestu do staré osady před Šimonem. Byla zabita Šimonova dcera.

Za Boromelem se chystalo velké letiště - připravoval se útok. Do vsi přibývalo nové a nové vojsko a nové zbraně a v noci se to stěhovalo

dále, blíže k frontě. Byla nařízena evakuace všech, do vesnic 20km od fronty, t.j. za řeku Stýr, pro případ pohybu fronty. Novošulští vyjeli, někteří se tajně v noci vraceli zpět. My jsme zůstali ve škole, ježto nebylo povozů. Evakuační důstojník se mračil, ale pak mávl rukou, "Nepustíme Germány"!

A tak jsme zůstali, kdykoli se objevila vrána, rychle jsme utíkali do sklepa. S námi ve škole zůstaly i běženky, učitelky z Horochova.

Rakety z fronty nám svítily celou noc, kulometry a děla hřměly. Několikrát dopadly dělostřelecké granáty až blízko ke vsi. Také boj se jednou přiblížil až ke Kovbaňskému lesu, nedaleko za novou vsí.

Po dlouhé době, konečně po třech měsících příprav to začalo. Tisíce děl, minometů i kulometů zahovořilo najednou. Obloha se pokryla řada za řadou, sovětskými letadly. Hluk, rachot, vzdušné boje. Němci nevydrželi ani den, utíkali k Bugu.

Boj ztichl, vojsko zmizelo. Byla provedená mobilizace mužů od 19 do 50let. V Sovětské armádě byli i starší až 55. letí. Narukovali v tom věku všichni muži ba i mladší, jako ku příkladu Horušický František a Lamač Josef 18. letí

Mne zabronírovali jako učitele. V dubnu jsem byl potvrzen opět řídicím učitelem. Začali jsme vyučování až v září a se mnou začaly vyučovat i dvě běženkyně, učitelky z Horochova. Pojednou odkudsi vylezli opět benderovci, země je vyvrhla. Vylezli, aby podráželi nohy těm, kteří chtěli opět svobodně lidsky žít.

Před ústupem Němci podpálili Horochov a vyvraždili mnoho občanů a úředníků.

V obci Novosilky české byla opět táž selská rada s předsedou Konstantinem a tajemníkem Pavlem Kostiuakem. Brzy však byli oba zatčeni pro účast v benderovském hnutí.

Novým předsedou byl František Praizler a tajemníkem Josef Haken. Praizler byl velice energický, vytýkal veřejně na schůzích všechny úchylinky a zlořády, přímo ukazoval na fašisty a benderovce z řad Ukrajinců. Tím je popudil proti sobě a byl v úřadě směněn ve smyslu povýšení, neboť byl jmenován okresním velitelem milice pro stíhání benderovských a jiných záškodníků. Měl se již stěhovat do města

Horochova, když v noci před odjezdem přišli pro něj benderovci, vyvedli jej na pole u Kumoviště a zastřelili.

Bylo ho škoda. Bylo ho škoda, tento malý, nepatrný človíček pln odvahy a energie se nebál nikomu říci pravdu do očí. A to se mu stalo osudným. Zanechal vdovu se dvěma malými dětmi. Lidé z jeho okolí se báli zúčastnit se jeho pohřbu. Hned po pohřbu se rozneslo, že stejný osud čeká ještě několik lidí. Počítal jsem se mezi ně. Proto jsem spával každou noc jinde, často jen v některém stohu.

Jednou když jsem spal doma, manželka hlídala, kdosi klepal na stěnu. Opatrně jsem vyskočil zadním oknem a les mne pohltil. Ráno jsem našel u dveří rozsudek smrti. Jak jsem mohl v takových poměrech ve dne vyučovat. Na štěstí odpoledne zajelo do vsi vojenské auto. Sedl jsem k vojákům a odjel do Horochova. Vyučoval jsem tam na střední škole cizí jazyky. Rodina se přistěhovala za mnou.

Vesnice žila dál svým běžným životem, kdy ve dne sloužíš pravé vládě, plníš dodávky a své povinnosti, v noci však chtěj - nechtěj posloucháš bandity.

Tak přišli jedenkrát do vsi dva zástupci sovětských úřadů: Mladý poručík Saša a druhý starší milicionář menší postavy. Aby se vyhnuli nepříjemnostem s nočními bandity, šli tajně na nocleh k Františku Vrbovi mladšímu v nové osadě na kopečku. Benderovci hledali dům od domu. Když přišli k Vrbovi, ten je zapřel. Oni vešli, silou prohledali dům a zamířili ke světnici, kde spali sověti. Sotva otevřeli dveře, sověti spustili střelbu. Bandité couvli a oblehli stavení. Sověti hodili ven oknem dva granáty a začali prchat.

Podářilo se to jen staršímu 53 - Saša padl nedaleko stavení, druhý se ukryl v závěji, odtud se v noční temnotě pobral k Horochovu. Vrba zastřelili na dvoře a stavení spálili. Těžký byl život Čechů po osvobození obce. Bandité si brali co se jim líbilo, prasata, oblečení, zásoby i poslední živobytí. Nebylo to vinou vlády, ta se hlavně starala o vítězství na frontě.

Lidi se museli banditům postavit. Zakládali se brigády na potření band.

Jinak by celá obec lehla popelem a lidé by byli vyvraždění. V těchto brigádách bili i Češi. V Horochově byl celý hřbitov těchto hrdinů, kteří zemřeli, když bránili venkov.

Z Novosilek Ladislav Kozák 16ti letý v tuhém boji za Horochovem se dostal k banditům do zajetí. Zachránil se útekem.

František Valeš jel na návštěvu k příbuzným kamsi k Dubnu. Vracel se se svým tchánem zpět směrem na Boromel. Za Boromelem v lesích byli přepadeni benderovci, zmučeni a zabiti. Valeš měl na těle vyříznutou kůží v podobě kříže. Oba byli pohřbeni v Novosilkách.

Když skončila válka v r. 1945, někteří vojíni, kteří se nemohli v Čechách dočkat až za nimi přijedou jejich rodiny, se vrátili domů. Jen málo jich tam zůstalo: Josef Šťastný doma býval přehlížen, na frontě si vedl velmi statečně. V Čechách zůstali většinou mladší hoši: Novák František, Rudolf Josef, Kněžáček Ladislav, Haken Josef, Janatka Josef, Dostál Břetislav, Andrušenko Theodor, Žiška Josef - ten po návštěvě rodiny opět sám odjel do Čech k jednotce.

Probíhaly dny v očekávání, přece jen se všichni budou stěhovat do Čech. Jedni byli plní radostného očekávání, jiní hleděli s obavou vstříc příštím věcem. Neradi by opustili místo, kde otcové a dědové se tolik nalopotili, aby založili nový domov. Jisto je, že nebýt benderovštiny těžko by se z Novosilek někdo hnul.

A tak z desperace a nejistoty se trochu rozvázaly mravy. V každém stavení se vařila vodka - samohonka, v jejíž výrobě Češi byli mistři. Pilo se, jedlo, zpívalo. Také se po domácku vyrábělo mýdlo, syrob, v malých důmyslných mlýncích mouka a kroupy. Slovem, vše co potřebovali, si Češi dokázali svým důmyslem sestrojiti a opatřiti. Nikdy tedy nebyli v nouzi. Žili a nepřímou podporovali nuzáky Ukrajince, i když z donucení, také bandity benderovce. Benderovci přišli, násilím vzali, a přece zase bylo nové živobytí i oděv. To dovedli jen naši z Volyně.

Prislušníci 1. řs. armádního sboru z Ostrova na Volyni ostřílilí Damnice na jižní Moravě

Padli ve druhé světové válce:

		syn	Padl
1	Martínek Ladislav	Františka	u Minska
2	Lamač Ludvík	Jana	u Rostova
3	Horušický František	Františka	u Dukly
4	Liška Antonín	Aloise	u Dukly
5	Havelka Antonín	Josefa	u Dukly
6	Martínek Josef	Stanislava	u Dukly
7	Kněžáček František	Františka	u Dukly
8	Kozák Josef	Aloise	u Dukly
9	Kozák František	Alojse	u Dukly
10	Kozák Pavel	Františka	u Dukly

11	Kozák Josef	Josefa	u Dukly
12	Košťák Josef	Václava	u Dukly
13	Vrba František	Františka	u Dukly
14	Rýmarčuk	Ukrajinec v české armádě	u Dukly
15	Čmuhálek Ladislav	Antonína	u Dukly
Padli doma:			
1	Praizler František	Zabit benderovci za službu v sov. armádě	
2	Tylichter Josef	Zabit Němci jako partyzán	
3	Vrba Josef	Zabit benderovci za službu v sov. armádě	
4	Vrba František	Zabit benderovci za službu v sov. armádě	
5	Valeš František	Zabit úkladně benderovci	
6	Korňakov Petr (Rus učitel)	Zabit benderovci	
7	Loňa (partyzán)	Zabit benderovci	
Padli jinak:			
1	Josef Švorc	Na poli od letecké pumy	
2	Antonie Šimonová	od letecké pumy	
3	Slavomír Půlpytel	Syn Karla (umučen v Osvětimi)	

V 1945 roce přijel na návštěvu ke mně můj otec Josef Pulpytel s matkou Marií. Žili s námi v obci po celý rok. Po roce odjeli zpět do Čech, do Jindřichova Hradce.

O Božím těle v 1945 roce byla strašná vichřice s lijákem - průtrží mračen. Byly ohromné škody na poli i ve vesnici. Některé střechy byly strženy a stavení nachýlena.

Návrat do vlasti

Smíšená přesídlovací komise na Senkevičovce

Dne pátého prosince 1946 přijela československá přesídlovací komise, pod vedením majora Černého a ing. Feistnera. Své sídlo měla v Senkevičovce. S komisí spolupracovali místní i okolní Volyňáci: Voleník Josef ze Sklíně, Karel Půlpytel, učitel z Novosilek, Tomšová Emílie, učitelka z Hubína, Poláková Emilie z Nivy a jiní.

Jezdilo se po českých osadách, spisoval a oceňoval veškerý majetek, stavby i osevy. K jaru 1947 bylo již všechno připraveno k odjezdu. Novosilští vyjeli z Volyně v dubnu o velikonočních 1947. Dlouhý vlak vyjel ze Senkevičovky k západu a dlouho ještě se krajané ohlíželi k místu, kde v údolí byla skrytá vesnička. Jen kopec se školou

jako by mával na rozloučenou všem, kdož jej nejednou přecházeli na cestě ze vsi do vsi.

V obci zůstali Češi, sirotci po Čechu Josefu Leníčkovi, tři chlapi. Nejstaršímu bylo 14 let. Tolik se jim chtělo také do Čech, tolik plakali, ale co naplat, matka byla Ukrajinka a úřady je nepustily. Snad se někdy budou moci vrátit do země svého otce.

Skoro v každé české vsi zůstali ojedinelí Češi. Tak v Račíně zůstala Pavlína Horáčková provdaná za Ukrajince ač má v Československu všechny své děti. Na Skobelce zůstali Češi, bratři Štěpánové atd. Při reemigraci si vezli krajané koně, vozy, něco hovězího dobytka, obleky a něco ostatních svršků. Větším dílem však přišlo všechno na zmar. Buď se všechno lacino prodalo, nebo darovalo nebo prostě zanechalo na pospas osudu.

Skupina Čechů v Novosilkách před odjezdem do ČSR r. 1947

Ve vlasti

Krajané si představovali, že budou ve vlasti opět všichni pohromadě, že zde založí vzorné obce. Stalo se jinak. Skoro všichni jsou roztroušeni po celé republice: Tak Novosilští jsou osídleni většinou skupinami v obcích:

1. Hrušovany nad Jevišovkou, asi 15 rodin.
2. Malešovicích u Pohořelic asi 15 rodin (ve Vlasaticích, Cvrčovicích, Pohořelicích, Odrovicích, v Želechovicích atd.
3. Fulštejn a okolí, ve Slezku u Osoblahy asi 10 rodin (Karlově, Kobrnu atd.)
4. V Žatci
5. Na Podbořansku.
6. V Praze.
7. U Chebu.
9. V jižních Čechách.

Nehledě na tuto roztráštěnost, přátelé a známí se vzájemně navštěvují, ba i vzájemně si vypomáhají.

Až projdou věky a vstanou nová pokolení, zůstane pouze tato kronika, jako svědek nevýslovné lásky k rodné půdě a jako příklad neúnavné práce těch, kteří putovali za novým domovem a skývou chleba, až se zase vrátili v lůno své vlasti.

Kěž touto vzpomínkou zůstane na věky.

V Drnholci 1.ledna 1950 sepsal Karel Půlpytel učitel.

TRANSPORTY

CENTRUM	ČÍSLO TRANSPORTU	VESNICE
DUBNO	1	Dubno, Křivucha, Luthardovka, Mirohošť, Český Straklov, Moldava I, Moldava II, Varkoviče, Kurdyban Žar., Libánovka, Ulbárov, Dorostaje, Podhajce, Malín
	2	Český Straklov, Mirohošť, Dubno, Muravice, Křivucha, Verba, Máslenka, Kurdyban, Moldava I, Luthardovka, České Noviny, Moldava II, Kliščicha
	3	Luthardovka, Dubno, Bojarka, Mirohošť, České Noviny, Kurdyban, Český Straklov
	4	Ulbárov, Rapatov
	5	Muravice, České Noviny, Ivanovka, Dubno, Bojarka, Dorostaje, Korablište, Hájky, Klín Smord., Máslenka, Mirohošť,
	6	Moskovština, Malovaná, V. Záhorce, Chomout, Mirohošť, Podhájce, Dubno, Moldava I, Moldava II, Michajlovka, České Noviny, Český Straklov
	7	Chomout, Ulbárov, Ozerany, Rapatov, Varkoviče, Moldava II, Bocánovka, Kurdyban, Máslenka
	8	Ivanovka, Libánovka, Bryšče, Moskovština, Malovaná, Moldava II, Mirohošť, Mlynov, Muravica, Klín Smord., České Noviny, Český Straklov, Dubno
	9	Chomout, Moldava II, Dubno, Varkoviče, Kurdyban
	10	Moldava II, Mirohošť, Alexandrovka, Křivucha, Český Straklov, Dubno, Luthardovka, Velké Záhorce, Ulbárov, Moldava I, Dorostaje, Máslenka, Bojarka,
	10a	Dorostaje, Český Straklov, Mirohošť, Volkov, Dubno, Máslenka, České Noviny, Malovaná, Moskovština, Luthardovka, Ivanovka
	11	Moldava I, Moldava I, Kurdyban, Mirohošť, Český Straklov, Dubno, České Noviny
12	České Noviny, Mlynov, Dubno, Hájky,	

	13	Dubno, Mírohošť, Moldava I, Moldava II, Ulbárov, České Noviny, Mlynov, Klín Smord., Český Straklov, Křivucha, Dorostaje, Hájky, Záhorce V.
LUCK	1	Teremno, Lipiny, Luck, Boratín, Stromovka, Miluše, Omeláník, Pokaščiv
	2	Boratín, Ozerany, Luck, Hnidava, Senkevičovka, Omeláník, Miluše, Lipiny,
	3	Bakovce, Mstěšín, Ozerany, Luck
	4	Kupičov, Černijov, Dažva, Svinarin
	5	Kiverce, Čerčice, Svozy, Kozín, Lipiny, Trostětec, Dembrová - Višňov, Borochoch, Luck, Huště, Dorosině, Rožiště, Rudka Kozínská, Kněhyninky, Vitoniž, Volňanka, Žalobovo, Bašová, Janovka, Mstěšín,
	6	Lipiny, Luck, Huště, Bakovce, Teremno, Bryšče, Liště, Stromovka, Antonovka, Novostav
	7	Kupičov, Vrbično, Korel
	8	Kopče, Huště, Višňov, Luck, Lipiny, Kněhyninky, Lipjany, Stromovka, Omeláník, Teremno
	9	Huště, Pokaščev, Juljana
	10	Stromovka, Luck, Teremno, Malovaná, Židičín, Liště, Lipjany, Ivanoviče
	11	Stromovka, Luck, Vyhádanka, Lipiny, Čerčice, Vorončín, Kněhyninky, Teremno, Kozín, Huště, Nové Rokyně, Miluše
	12	Miluše, Luck, Hájky, Olšanka, Kozín, Kněhyninky, Trostětec, Vyhádanka, Nové Ivančice, Boholuby, Polonka, Bakovce, Lipiny, Zahorol, Mstěšín
	13	Ozerany, Radomyšl, Luck, Lavrov
	14	Zavorotje, Palče, Derno, Oderady, Kadyšče, Pokaščev, Žornišť
	15	Krupá - Hranice, Vyhádanka, Kopče, Vrbično, Kněhyninky, Teremno, Volňanka

	16	Luck, Čerčice, Mstěšín, Boholuby, Huště, Derno, Záborol, Kupičov, Olyka	
	17	Teremno, Holešov, Olyka, Luck, Lesná, Semiduby, Lipiny, Čerčice, Kněhyninky	
ROVNO	1	Rovno, Dembrovka, Malín, Zolotiev, Vrchovsk, Novostavce, Aleksandrie,	
	2	Zborov, Terešov	
	3	Malá Omelana, Vrchovsk, Tynne, Rovno, Španov, Šestákov, Bojarka, Horodyšče, Kolodenka, Bílá Krynice, Dvorec, Martinovka, Dembrovka,	
	4	Buhryn, Novostavce, Posiagla, Rovno, Leduchovka,	
	5	Malín, Újezdce, Podhájce, V. Rykany, Načice, Mstěšín, Podlesice, Čekno, Luck, Kneruty, Leduchovka, Huště,	
	6	Novokrajev, Novostavce	
	7	Pokosy	
	8	Osovik, Lepceviče	
	9	Michalovka, Španov, Horodyšče, Tintkoviči, Zolotijev, Arestov, Špakov, Hrušvice, Bílá Krynice, Vydumka, Podlisky, Babin, Novostavce, Hlinky, Kvasilov, Rovno, Bojarka	
	10	Novokrajev, Hošča, Novostavce, Didoviči, Krasnoselie	
	11	Malinsk, Berezno	
	12	Berezno, Jasnohor, Borek - Kuty, Kvasilov, Bohušovce	
	13	Kostopol, Podlesy	
	14	Sarny	
	15	Dembrovka, Hrušvice, Žitomír, Klevaň, Martinovka, Šepetovka, Špakov, Rovno, Hošča	
	16	Špakov, Kvasilov, Hrušvice, Rovno	
17	Leduchovka, Kneruty, Luck, Krasilno, Bohušovka, Svišče, Koryto, Dubno, Nadčice, Rovno, Špakov, Kvasilov		

	18	Hrušvice, Rovno, Dembrovka, Dvorec, Krošna, Kvasilov, Leduchovka, Špakov, Korpilovka, Martinovka, Vydumka
	19	Bohušovka, Rovno, Leduchovka, Koryta, Dubno, Sviščeň, Dvorec
	20	Hrušvice, Rovno, Tučín, Diatkovice, Bojarka, Zakorecko, Korec, Novostavce, Hošča, Arestov, Pokosy
	21	Martinovka, Rovno, Hrušvice, Bludov, Nevirkov, Podlisky, Hošča, Tučín, Omelana, Barmaky, Zakorecko, Korec, Koryto, Dembrovka
	22	Kvasilov, Zdolbunov, Novostavce, Rovno
	23	Hrušvice, Rovno, Oleksin, Kostopol, Zdolbunov, Malín, Luck, Horodyšče
	24	Rovno, Martinovka, Kvasilov
	25	Rovno, M. Omelana

SENKE- VIČOVKA	1	Zaháje, Nesvič, Leonovka, Natalín, Hubín, Sklíň kolonie, Budky Hubinské, Senkevičovka, Budky, N. Koršov, Oščov, Skobelka, Zaháje
	2	Hájenska, Budky, Senkevičovka, N. Koršov, Natalin, Marusja, Budky Hub., Nesvič, Zaháje, Leonovka, Ostrov, Dembrov
	3	Sklíň kolonie, Senkevičovka, Sklíň, Sergejovka, Horochov, Dolhov, Budky, Skabarovština, Zaháje, Ostrov, Cehov, Hájenska, Skobelka
	4	Račín, Vilhemovka
	5	Sklíň, Račín, Ostrov, Mstěšín, Hubín, Janovka, Niva Hubinská, Dembrová, Marjanovka, Cehov, Zaháje, Vilhovka, Pečichvosty, Zvinjače
	6	Dolinka, Ivaniče, Vladimír Volyňsk, Zikmuntovka, Piatykory, Ujma Lokačska,

		Zablotice, Tvoreniče, Šestio
	7	Niva Hubínská, Široká, Berestečko, Torčín, Písky, Selisko, Rementoviče, Sergejovka
	8	Novosilky, Skobelka, Niva Hubínská, Budky Hubínské
	9	Niva Hubínská, Krásov, Senkeviči, Žukovec, Budky Hubínské, Postomity, Nový Koršov, Skobelka, Marusja, Kovbáň, Hubín, Marjanovka, Sviňuchy, Černý Les, Skurče, Sklíň
	10	Niva Hubínská, Kovbáň, Selisko, Budky Hubínské, Sklíň kolonie
ŠEPETOV- KA	1	Antonovka, Kuněv, Trjaslav, Kamenka, Dědova Hora, Šily
	2	Polonnoje, Šepetovka, Travlín, Gricevo, Malovanka, Majdan Villa, St. Konstantinov, Poljachová, Torokanovka, Sudílkov
	3	Slavuta, Dědova Hora, Chorovice, Šepetovka
	4	Nižní Holovně, Slavuta, Dědova Hora
	5	Chorovice
	6	Dědova Hora, Šepetovka, Slavuta, N. Krivín
	7	Jadvonino, Lesná, Michajlovka, Nižní Holovně

VERBA	1	Sofijevka, Verba
	2	Sofijevka
	3	Sofijevka, Verba, Plašova, Edvardovka, Dubiny, Krasnoarmějsk, Lisyn, Ridkoduby, Bělecka Dolina, Zdolbunov
	4	Turkoviče, Detiniče, Piratin, Verba, Zolobky, Božkovice, Sosyšče, Budy, Dlouhý Pole, Podluž, Mikitiče
	5	Edvardovka, Volkov, Ridkoduby, Budař, Piratin, Turie, Verba, Hlyboka Dolina, Dubno, Mitnice, Rohožno, Kyrsyky, Kamenna, Tesluhov,

		Podvysoka
	6	Ploska, Dlouhý Pole, Semiduby, Bělecka Dolina, Korba, Podlesy, Dubno, Dunajev, Komarovka, Počajov, Křemence, Trostanec, Tylavka, Hradky
	7	Mikitiče, Podvysoka, Volkov, Lysin, Kozin, Verba, Sofijevka, Krasnoarmějsk, Rohozno
	8	Ploska, Běl. Dolina, Dlouhý Pole, Zolobky, Dubno, Straklov, Buderaž, Smyha, Křemenec, Alexandrovka, Sosnovka, N. Višňovec, Semiduby, Újezdce
	9	Nivy Zložovské, Lysin, Boremel, Perekale, Lopavše, Kalinovka, Kněhynino, Bokujma, Dublany, Demidovka, Černa Loza, Vijnice, Adamovka, Volkov
	10	Rohozno, Volkov, Mitnice, Podvysoka, Verba, Staryky, Kozin
	11	Buršovka, Bušče, Jezirko, Buderaž, Mizoč, Zdolbunov, Semiduby
	12	Buderaž, Mizoč, Stublo, Semiduby
	13	Újezdce, Rovno, Mizoč, Spasov, Curkov, Zdolbunov
	14	Volkov, Rudně Počajevska, Verba, Ritkov, Krasnoarmějsk, Podvysoka, Nemirovka, Baťkov, Bokijma, Kozin, Semiduby, Dlouhý Pole, Pusto Ivaň, Dranča Polska, Křemenec, Lepešovka, Šumsk, Zolobky, Demidovka, Dublany, Sofijevka
	15	Curkov, Mikitiče, Volkov, Jezirko, Smyha, Luck, Kvasilov, Luthardovka, Semiduby, Verba

ZDOLBU- NOV	1	Zdolbunov, Zdolbice, Huleč, Tajkury, Mirotín, Novosilky, Staromylsk, Marjanovka, Podcurkov, Hlinsk

	2	Novomylsk, Marjanovka, Tajkury, Zdolbunov, Kopytkov, Stěpanovka, Hlinsk, Zálesí, Podcurkov, Huleč, Ivačkov
	3	Zdolbice, Josefovka, Hlinsk, Zdolbunov, Mirotín, Huleč, Dubno, Rovno, Pětihory, Zálesí, Český Háj, Záhorost', Lidava
	4	Hlinsk, Zdolbunov, Mirohošť, Podcurkov, Lidava, Huleč, Ulbárov, Zdolbice, Mirotín
	5	Závidov, Zdolbunov, Mirotín, Český Háj, Ploska, Višeňky
	6	Zdolbunov, Zdolbice, Rovno, Huleč, Mirotín, Hlinsk, Bohušovce, Moštěnice
	7	Zálesí, Hlinsk, Zdolbunov, Huleč, Pětihory
	8	Huleč, Zdolbunov, Hlinsk, Újezdce, Ivačkov, Tajkury
	9	Moštěnice, Milatín, Ostrog, Zálesí
	10	Mirotín, Kvasilov, Český Háj
	11	Hlinsk, Zdolbice, Šepetovka, Kvasilov, Podcurkov, Zdolbunov, Zálesí
	12	Ostrog, Zákoty, Bolotkovce, Závidov
	13	Lidava, Zdolbunov, Zdolbice, Huleč, Ivačkov, Mizoč, Tajkury, Hlinsk, Mirotín

ŽITOMÍR	1	Krošna Č., Krošna Ukr., Žitomír, Psyště, Vasilevka, Baraševka, Sokolova Hora, Andrejevka, Chutor Dalnyj, Selenčina, Plechov, Vysoká Č., Uljanovka, Korosten, Baraši, Habrovka, Čerňachov, Radča, Andrušovka, Luka, Albinovka
	2	Olišanka, Ljubar, Bezimovka, Dzeržinsk, Čudnov, Kločev, Žitomír
	3	Vysoká Česká, Krošna Č., Zabroddě, Kremljanka, Žitomír, Jablunovka, Teter Dobyš, Čerňachov, Trokoviče, Veliki Horbaši, Vysoká Ukr., Selenčina, Slavov, Okolok, Plechov, Maly Horošky, Kamenotolkači, Stavov, Novoselok, Kamenny Brod, Baraši, Horodišče, Krošna Ukr., Kručinec, Sofijevka, Vyšpol, Staro Alexandrovka, Sokolov

	4	Kručinec, Žitomír, Vysoká Č., Ivanoviče, Krošna Č., Okolok, Krasnoarmejsk, Kurnoje, Krošna Ukr., Novopol, Bělokoroviče, Chodáky, Horbači, Baraševka, Trojanov, Holovenka, Šumsk, Vydumka, Korosten
	5	Baranovka, Dzeržinsk, Bykovka, Mižhyrne, Olšanka, Hlyboček, Čudno, Ševčenko, Karpovec, Bezimovka, Bukovec, Korosten
	6	Holubijeviče, Buda, Rubešovka, Meželiska, Nova Huta, Huto-Marjatin, Marjatin, Bazar, Olšanka, Korosteň,
	7	Sokolovo, Marchelevsk, Krošna Č., Kurnoje, Didoviči, Sytné, Susly, Huto- Marjatin, Verby, Noviny, Krasnoarmejsk, Ovruč, Ulšanovka, Burkovci, Didoviče, Vydumka,

Dobový snímek z roku 1918 z nádraží ve městě Rivne na volyňské Ukrajině, zdroj: Archiv

Češi, po kterých se prošly dějiny Ruska, Polska i Československa

MAGAZÍN 26. 7. 2016 11:11 - Magazín autor: red

Těžko hledat jinou skupinu lidí s původem z českých zemí, která si prožila moderní evropské dějiny tak tvrdě jako volyňští Češi. V těchto dnech uplynulo rovných 70 let od podpisu dohody mezi Sovětským svazem a Československem, která umožnila návrat desítek tisíc lidí s českým původem zpět do vlasti jejich předků, píše web Hlídací pes.

Zkušenost se stalinským režimem jim později zaručovala stálou pozornost Státní bezpečnosti. I předchozí válečné zkušenosti byly drsné. Z původní prosperity a dobrého živobytí, za nímž původně Češi z Rakouska – Uherska do carského Ruska na konci 19. století odcházeli mnoho nezbylo.

"Na pomoc Československa měli morální právo. Osvobozujících bojů na východní frontě se účastnilo 20 tisíc Čechů a volyňští Češi tvořili 12 tisíc z nich. Do Svobodovy armády narukovalo 26 % veškerého českého obyvatelstva na Volyni, často celé rodiny," upozorňuje historik František Štampera z oddělení novodobých českých dějin Národního muzea, který se dějinami Čechů na Volyni zabývá.

Každý Čech dobrý.

V červenci 1946 se československá vláda se sovětskou dohodla na tom, že se volyňští Češi mohou přestěhovat do Československa. Na základě čeho tato dohoda vznikla?

Iniciativa vzešla od volyňských Čechů, kteří už v roce 1943 podali oficiální nótu prezidentu Benešovi s tím, že by se rádi vrátili do vlasti. Pokusy o reemigraci tu ale byly i dřív, vlastně již od vzniku Československa. Pracovalo se s tím i na diplomatické úrovni v souvislosti se spory s Polskem o Těšínsko. Byl tu návrh dohody vyměnit těšínské Poláky za volyňské Čechy, kteří zůstali na polské

části území. Problém byl v tom, že na jedné straně bylo 90 tisíc Poláků a na druhé straně 30 tisíc Čechů. Potíž byla i v tom, že Češi byli kolonisté, kteří tam přišli v druhé třetině 19. století, zatímco Poláci tam byli usazeni od nepaměti.

Plynula ta snaha o výměnu či přesídlení ze vzniku nové republiky, kdy byl "každý Čech dobrý"?

Československo mělo úřad, který se měl starat o záležitosti svých menšin ve světě – Československý ústav zahraniční. Původní idea skutečně byla získat pro novou republiku krajany z žijící za hranicemi. Republika s nimi udržovala kontakty, nicméně je spíše odrazovala od návratu, protože pokud by se zbavili majetku na Volyni, nezískali by zde adekvátní náhradu. Pro takové podniky zatím nebyly podmínky.

Ostatně proto Češi do carského Ruska odcházeli za vidinou velkého množství nevyužitě zemědělské půdy a za novými možnostmi...

Tehdy se říkalo, že za chalupu v Čechách je statek na Volyni. Na Volyni ale odcházeli i zámožnější lidé, nabízela se možnost vybudovat na velmi úrodném území chmelařské impérium, mimořádně úspěšný tam byl český pivovarský průmysl. Češi tam přinesli velké odborné znalosti. I proto ostatní nebyla polská strana po vzniku Československa nakloněna reemigraci, protože si uvědomovala, jak se tamní Češi podílejí na ekonomické prosperitě regionu.

Volyňští Češi jsou etničtí Češi či jejich potomci usazení od druhé poloviny 19. století ve Volyni. V letech 1868 až 1880 odešlo z Rakouska-Uherska do carského Ruska téměř 16 tisíc Čechů. Důvodem jejich odchodu byly těžké životní podmínky v českých zemích a zvěsti o prosperitě v ruské říši, kde bylo velké množství nevyužitě zemědělské půdy. Carská vláda lákala nové přistěhovalce řadou výhod, kterými bylo právo na koupi levné půdy a zakládání výrobních

podniků, právo na národní školství, na vlastní samosprávu a náboženskou svobodu.

Zpět k poválečnému přesídlení. Jak ta jednání se Sověty pokračovala?

První pokusy Volyňáků o přesídlení byly zastaveny, nótu k Benešovi z roku 1943 zadržel tehdejší náčelník vojenské mise s tím, že není vhodné tím teď provokovat Sověty. Dohoda se stala tématem až při cestě prezidenta Beneše do Moskvy při podpisu Dohody o přátelství a vzájemné spolupráci. Na dohodu tlačil i generál Svoboda, neboť v řadách čs. armády na východní frontě bojovalo množství volyňských Čechů. Na pomoc Československa měli morální právo. Vždyť osvobozovacích bojů na východní frontě se účastnilo 20 tisíc Čechů a volyňští Češi tvořili 12 tisíc z nich. Do Svobodovy armády narukovalo 26 % veškerého českého obyvatelstva na Volyni, často celé rodiny.

Zkušenost se Stalinem

Rozumím tomu ale tak, že sovětská strana dohodě nebyla zprvu příliš nakloněna?

S oficiálním kroky se čekalo na výsledky Postupimské dohody. Bylo předjednáno, že se Sovětskému svazu postoupí Podkarpatská Rus. A karta volyňských Čechů hrála svou roli. Byl to svého druhu obchod, výměna výhodná pro obě strany, Sovětský svaz získal území a Československo dostalo slibům volyňským Čechům. K reemigraci se přihlásilo 33 tisíc lidí. Dohoda se také týkala jen Volyně, dalších oblastí ne. I když se Československo snažilo stáhnout do vlasti i ostatní Čechy, tak to se už nepodařilo. Spousta lidí zůstala v SSSR a do republiky se dostali až po černobylské tragédii nebo později v 90. letech.

Mimoходом – už ten zmíněný masivní vstup do Svobodovy armády byl motivován čistě vlastenecky, nebo svého druhu únik z budoucnosti ve stalinské SSSR?

Hlavně vlastenecky, i když se v archivech setkáváme i s tím, že nábor do armády byl vnímán jako mobilizační rozkaz. Z volyňských Čechů se už za první světové války rekrutovaly první jednotky československých legií. Přímou zkušenost se Stalinem měli Češi z východní části bývalé volyňské gubernie. Pořádaly se tam monstrprocesy, kdy byli například odsouzeni čeští učitelé. Takže si prožili stalinské čistky... Ale i Češi z polské části znali velmi dobře poměry v Sovětském svazu. Což byl později i důvod, proč se volyňským Čechům věnovala velká pozornost i ze strany StB i NKVD při reemigračních transportech. Byla snaha izolovat tyto lidi od obyvatel kraje, kontrolovat, co a kde a komu říkají o svých zkušenostech se životem v SSSR.

Je to tak, že většina volyňských Čechů byla poslána po válce do oblasti Sudet, na uprázdněná hospodářství po vyhnaných Němcích?

Dosídlovala se jimi například území na Žatecku, i kvůli jejich znalosti chmelařství, pomáhali tak nahradit kvalifikovanou sílu Němců, kteří odešli. O lokality, kam budou usazeni, se dlouho bojovalo. Mluvila do toho i armáda, která si přála, aby Volyňáci zůstali pospolu, měla by pohromadě jednodílnou skupinu v oblasti po dosunutých Němcích, lidi s vojenskými zkušenostmi. Pro národní výbory a komunisty to zase tak vhodné nebylo. Takže se rozptýlili do okresů – Žatecko, Podbořansko, Litoměřice, později lokality na jižní Moravě, Olomoucko, Šternbersko, Šumpersko.

Důsledkem byly i některé konflikty s národními správci, kteří již obsadili opuštěné usedlosti a doufali, že jim zůstanou. Ti nemohli být nadšeni z příkazu, že je musí uvolnit ve prospěch volyňských Čechů.

Kvůli tomu Volyňáci i zakládali vlastní gardy, Sudety byly nadále nepokojné.

Vy se volyňskými Čechy zabýváte jako historik, jste tady v Národním muzeu kurátorem sbírky zaměřené na volyňské Čechy. Chystá se v tomto směru třeba nějaká výstava, publikace?

V Podbořanech existuje Muzeum volyňských Čechů. Lidé do ní darovali věci, které si přivezli z Volyně, včetně různých svědectví. Udržujeme čilé kontakty se sdružením volyňských Čechů a sbírku se snažíme doplňovat. Máme tu i osobní korespondenci a zajímavé deníky. Právě jeden takový edituji, patřil Dobromile Šebestové, které bylo 20 let, když Wehrmacht vpadl do SSSR a ona to prožívala z první ruky. Pocházela z Boratína a v okolí se odehrála jedna z největších tankových bitev 2. světové války, bitva u Brodů. Později byla svědkem perzekuce Židů v Lucku, popisuje i řádění ukrajinských nacionalistů. Píše o odchodu lidí do Německa na nucené práce, v náznamech také o odbojové organizaci Blaník.

Její další osud byl jaký?

Hned jak byla příležitost, vstoupila do československé armády i se svým bratrem a otcem. Působila tam jako zdravotní sestra. A poté zůstala v Československu. Byla i velmi blízkou přítelkyní Víta Nejedlého. Bratr Rostislav byl v 2. paradesantní brigádě za SNP a později byl zatažen do procesu s Rudolfem Slánským, neboť mu prý umřel v náručí Jan Šverma, za jehož smrt prokuratura vinila právě Slánského. Její otec Bedřich byl zase jedním z jednatelů Prozatímního Volyňského akčního výboru, který se těsně po válce snažil vymoci právě reemigraci. Je to celkově zajímavý osud, na němž se dá do značné míry vykreslit celá novodobá historie volyňských Čechů.

REEMIGRACE VOL.ČECHU.

Jak přišli do Olbramovic

26. května 1945 se konala v Chodkových sadech Praha IV. Tychenova schůze 94. delegátů z volyňských obcí. Této zchůzí předsedal kapitan Vladimír Nesner, někdejší předseda české matice školské v Lucku na Volyni. Zde byl zvolen výbor, který se měl starat o reemigraci české menšiny z Volyně. Prvá žádost přesídlení byla podána Dr. Slavíkovi ještě před válkou v Lucku. Další žádost podali čs. příslušníci, I. praporu v Buzuluku. Po příjezdu čs. vlády do Košic byla prezidentu Benešovi podána žádost znovu a potom 28. 5. 1945 byla na výše uvedené schůzi v Chodkových sadech vypracována žádost nová. Žádost, byla čs. vládou přijata a ministr zahraničí Jan Masaryk osobně předložil návrh na přesídlení české menšiny z Volyně do Československa v Moskvě. V důsledku, tohoto jednání byli volyňští Češi v prvním armádním sboru zformováni ve zvláštní vojenskou skupinu "Žatec", která byla odeslána do Žatce. Okres Žatec byl původně určen k osídlení volyňskými Čechy z důvodu jejich zkušenosti v pěstování chmele. V dalším jednání byl tento původní plán zrušen a volyňští měli možnost osidlovat v pohraničních okresech celé země. Aby bylo možno tuto velkou práci úspěšně zvládnout, byly sestaveny skupiny dle obcí na Volyni. V osidlovacích komisích okresních nár. výborů, kde měli volyňští osidlovat, byli ministerstvem národní obrany jmenováni styční důstojníci, kteří zastupovali a hájili zájmy zahraničních vojáků. U ministerstva zemědělství v Praze byla rovněž, skupina MNO, kterou vedl major. Knaibl.

Je nutno zdůraznit, že, ústřední orgány v Praze jevily o zahraniční vojáky zájem, ale na osidlovacích úřadech okresních naráželo se často na nepochopení a někdy dokonce na tvrdý odpor.

Část volyňských podlehla přirozené touze po svých rodinách a odejela zpět na Volyň ještě v srpnu 1945. V září se konala v Žatci schůze volyňských bojovníků z obcí Sklíň, Sklíň Dvůr, Vilhelmovka, Černý Les, Selísko a Ostrov. Na této schůzi byl zvolen výbor se styčným důstojníkem rotným Václavem Pichrten. Tento výbor měl za

úkol sestavit přesný seznam všech českých rodin na Volyni a vyhledat pro ně vhodné místo osídlení. Velitelstvím zvláštní vojenské skupiny Žatec byly určeny pro tuto skupinu obce: Žatec město, Měcholupy, Holodeč, Stránky a Bezděkov. V důsledku toho, že volyňtí nenalezli na Žatecku dostatek vhodných míst pro své osídlení, jejich zástupci rot. Pichrt, čet. Hybler a čet. Kroupa odejeli na Moravu a po delším hledání našli možnost osídlení na Moravsko-krumlovsku v obcích Olbramovice a okolí.

Tím došlo k rozdělení této skupiny zvané "Sklíň" na dvě části: první zůstala na Žatecku a druhá v počtu 140 osob rozhodla se pro osídlení na Jižní Moravě. Možnost osídlení na okrese Moravský Krumlov byla omezena tím, že bylo zde německé obyvatelstvo jen v jižní části a proto vyvstaly značné potíže a jednání o umístění volyňských Čechů se značně protáhlo.

Německé obce ležely v nejméně části okresu a blahobyt německých sedláků byl dobře znám. Mnozí malozemědělci, domkáři nebo zemědělství dělníci z kraje u nich pracovali a sklízeli žně za t.zv. "desátek", t.j. desátý díl sklizené úrody. Bylo všeobecně pokládáno za velké "šťěstí", když český synek nebo dcerka se provdala do německé usedlosti. Většina pacholků a děveček byla z českých obcí a k tomuto sblížení docházelo nezdědka. Tak docházelo pozvolna, ale jistě k poněmčování českých lidí, proti kterému nebylo zábrán ani opatření po první světové válce a tím méně za okupace Československa. Česká někdy tak ohavně zkomolená jména na pomnicích a náhrobkách starých německých hřbitovů mluví jasnou řečí kolik to dobré české krve nám tady uteklo a kolik síly o hrdosti ztratil tady náš lid. K posouzení toho, s jakými těžkostmi bylo, volyňským Čechům při osídlování na Mor. Krumlovsku zápasit, nechť slouží tento zápis úředního záznamu z 9.10. 1945 v Praze:

Ministerstvo zemědělství. Odbor IX.

Úřední záznam

sepsaný u ministerstva zemědělství dne 9. října 1945 v záležitosti osídlení volyňských Čechů, vojáků a partyzánů z Titovy armády.

Dodatkem k úřednímu záznamu sepsaného 8. října 1945 ve věci shora uvedené, prohlašují zástupci vojenského referátu, že přemístění volyňských Čechů z Mor. Krumlova na Znojensko nebylo v souhlase se styčným důstojníkem a zájmovou skupinou projednáno a proto trváme na původním ujednání v tom smyslu, že volyňští Češi vojáci budou umístěni v okrese Mor. Krumlov a partyzáni v okrese znojenském.

Zástupcové vojenského referátu dále uvádějí, že přípravné práce s umístěním vojáků jsou již v dohodě s místními národními výbory provedeny a proto nebylo o nějaké změně, jak v úředním záznamu uvedeno /mylně/ - jednáno.

Podle přípisu č.j. 81/Ko./V0 ze dne 8. října 1945 má být umístění volyňských Čechů vojáků provedeno v době 20 - 25 říjnem tak, aby mohlo být předání půdy slavnostními vojenskými manifestacemi skončeno.

Dále se v přípisu uvidí, že v den 28. října t.r. nesmí z 2.200 volyňských Čechů, o jejichž osídlení se jedná již více než dva měsíce, ani jediný zůstat s vědomím, že jeho věc nebyla projednána a jeho oprávněné nároky nebyly uspokojeny.

P a š e k v.r.

inisterstvo národní obrany

styč. důst.

u ministerstva zemědělství IX. odbor.

škpt.gšt K n a i b l v.r.

kpt. K o z á k v.r.

rot. Pichrt v.r.

Na základu tohoto přípisu byly 15. října 1945 ze Žatce vypraveny tři nákladní vozy se 140 volyňskými Čechy k osídlení na okrese Mor. Krumlov. Mužstvo bylo vybaveno dávkou suché stravy na 6 dnů a existenční dovolenkou na jeden měsíc. Oblečení byli v tradiční stejnokroje I. a III. brigády a jako příslušníci armády měli zbraně, většinou pušky.

Ještě během cesty, která do místa určení trvala tři dny, došlo k nepředvídané překážce, ale díky mimořádné péči a vytrvalosti rotného Pichrta a zásahu ministra zemědělství byla i tato odstraněna.

A tak volyňští Češi dojeli 18 října 1945. na rakšické nádraží, odkud do Olbranovic je 6 kilometrů.

Volyňští přichází do Našimeric

K zamyšlení:

Cesta na Volyň : 2021

V Kyjevě stojí, zjistil jsem, všechno minimálně padesát hřiven.

I české pivo, prodávají placky, „hrdinové neumírají, umírají pouze vrazi“ Všechno stojí 50 hřiven. Tuhle sumu si řekla i mladá studentka, převlečená za zajíčka, co mi zapózovala před černo-rudým praporem s portrétem Stepana Bandery. Dal jsem jí deset. „Padesát je hodně,“ řekl jsem jí. Ušklíbla se.

Vzpomínám si ale každopádně, jak mne překvapilo, že i ten jinak mírumilovný Viktor Juščenko se rozhodl oslavovat Stepana Banderu, a před svým odchodem do ústraní jej jmenoval národním hrdinou Ukrajiny. Bandera byl vyznamenán za „obranu národní ideje a boj za nezávislý ukrajinský stát“. Titul převzal z Juščenkových rukou v lednu 2010 Banderův vnuk Stepan.

Pro úplnost dodejme, že tyhle předem vyhrané volby jednoho „neoligarchického oligarcha“, jak napsal šalamounsky novinář Libor Dvořák, kterého se vyplatí sledovat víc než jiné, měli také kandidáta židovského. To při všech těch nacistech není bezvýznamné. Jmenoval se Vadim Rabinovič, a píše se o něm jako o kontroverzním podnikateli a filantropu.

Na recepci v Českém rozhlase jsem potkal lékařku Zuzanu Roithovou, jednu z těch mála žen, o nichž si nelze myslet nic zlého, i když je již léta v politice, a dokonce i v té politice evropské, je statutární místopředsedkyní KDU-ČSL, bývala také jedna z nejméně aktivních v europarlamentu. Je to krásná žena. Nebyl jsem si chvíli jistý, zda znovu nekandiduje, a ona se mne zeptala, když jsem jí oznámil, že jsem se právě vrátil z první cesty na Ukrajině: „Kolik jste tam potkal fašistů?“

Zdalo se mi, že je v té otázce jakási zvláštní a nečekaná ironie, proto jsem v podobném duchu odpověděl: „Na každé ruce alespoň tři.“ Odvětil jsem s trpkým úsměvem, a snažil se jí říct, že Ukrajina není jen východ, odkud přicházejí ty nejotřesnější záběry a zprávy, ale také západ, a že za osm hodin může být jakákoliv armáda třeba i v Kyjevě nebo Žitomíru.

Asi jsem mluvil hodně, protože mne přerušila a sdělila mi s laskavým úsměvem: „Promiňte, musím se nyní připravit.“ Měla asi nějaké hodně důležité vystoupení v rádiu. Zahleděla se vzápětí s vysokou mírou studijního zaujetí do svých lejster. Rozloučili jsme se. Možná bude eurokomisařkou, jak se v kuloárech vypráví. Možná ale také ne. Dnes člověk neví, ani jestli je dnes, nebo ještě včera. „Možná že jóóó, možná, že neé...“, jak se zpívá v té písni.

Na druhou cestu na Volyň jsem se vybavil velkým odhodláním. Oproti té první cestě jsem jel tentokrát sám – a navíc 24 hodin autobusem z Prahy do Žitomíru. Měl jsem v úmyslu setkat se opět se „starými známými“, ověřit znovu to, co mi v kavárně Blatouch řekla začátkem dubna Maruška: „Jedete to tam ověřit.“ Ano, stále si to myslím, že tomu tak je.

V busu promítali nekonečný seriál s názvem: „Ljubov po oružiji“. Hlavní hrdinkou je žena, co chce pomstít smrt svého muže, a nalezne zálibu v pomstě – a zbraních. Nemiluji zbraně, ale tenhle několikahodinový příběh měl svůj půvab. Zaujetí zbraněmi patří k Ukrajině, k této zkoušené zemi, mezi kontinety, k jejím průvodním znakům.

Ne, tohle ještě není konec. Dostávám dopisy, maily a fotografie, píší mi lidé z druhého konce světa, píší mi, že čtou svým rodičům tenhle Volyňský román – jsou to bývalí volyňští Češi, co zde v Česku žijí.

Když se procházím po kyjevském Kresčatiku, kde stále zůstávají ty palatky, ti lidé se stále nevzdávají, bojují za tuhle svoji Ukrajinu: pod různými prapory s různým dědictvím. Vypadá to dost folklórně, mají na sobě maskáče, před stany visí figuríny rudých oběšenců: „Smert' komuňismu!“ Necháávají se všichni fotit, a odznaky s hesly.

Jedeme autobusem nocí, o půlnoci stojíme na hranici: nejprve s Polskem, potom s Ukrajinou.

Trvá to dlouho. Tři hodiny každý přechod. Půvabná dívka jménem Valérie zůstává v Polsku – neměla to správné doporučení. Já jako zoufalý občan Evropské unie jsem konfrontován pouze s přísným zrakem ukrajinské celnice. Říkám jí: „Dobry večer!“ Kýve hlavou, neříká nic. „Bud' láska?“ Ne. Tohohle se na hranici nedočkám. Žádná láska.

Ano, je to dobrý večer. Hvězdy už jsou vysoko na obloze. V rádiu, před vjezdem na Ukrajinu, co poslouchám přes sluchátka, zní: „Ruskoje radio. Vsjo budět charašó!“ Paní celnice se na mne dívá pevným pohledem, než podrobí se svými soudruhy autobus tříhodinové kontrole. Nevypadá to zrovna jako vstup do svobodné země. Vybíháme unaveně do haly, kde na nás již čekají další, a nechají nás hodně dlouho čekat. To není jako se Standou při první cestě, který nám jenom sebral pasy, a potom jsme se museli ukázat jako naprostí pitomci v celníční kukani (proč se, prosím, celníci, neobtěžují přijít do autobusu?) ukázat hlavu, podrobit se stejným přísným a pevným pohledům.

Říkám si, jakou kontrolu v únoru 1947 musela v dobytčáku podstoupit moje matka se svými rodiči, jak dlouho to trvalo, když se vraceli zpět do „rodné vlasti“? Byl to ale asi opravdu zcela jiný svět – skončila válka, a oni jeli. Byli rádi. Do té krásné české vlasti, po níž tak larmojantním způsobem skučajet paní Raisa, paní Míla, krásný pan Sláma, co umí na harmoniku zahrát všechny písně českého venkova, i ohromný Serhej, jehož předkové zahynuli v gulagu, stejně jako

elegantní paní Nina, půvabná Ludmila, nebo krásně naivní Máša, která tam jednoho dne bude určitě studovat.

...mírumilovný Viktor Juščenko se rozhodl oslavovat Stepana Banderu, a před svým odchodem do ústraní jej jmenoval národním hrdinou...

Dílo benderovcu a polský pomník na památku

5/ Fenomén banderovců

Existence české menšiny na ukrajinské Volyni byla nejvíce ohrožena v posledních pěti letech před reemigrací do ČSR. Po totálním vyvraždění židovského obyvatelstva německými okupanty za vydatné pomoci ukrajinských milicí se tam rozhořela genocida polské menšiny. Vojenské křídlo Organizace ukrajinských nacionalistů (OUN) s oficiálním názvem Ukrajinská povstalecká armáda (UPA), známé spíše jako banderovci, se zformovalo na jihozápadní Volyni na podzim v r. 1942 a v následujícím roce rozpoutalo nelítostný teror, spojený s masovými vraždami, proti polskému civilnímu obyvatelstvu. Tímto terorem se UPA snažila přinutit polskou menšinu k hromadnému vystěhování na západ za řeku Bug. Vedení OUN vycházelo zřejmě z předpokladu, že na oblasti bez polského etnika si nebude moci nově vzniklé Polsko po skončení války činit nárok.

Když banderovci rozšířili svoje protipolské útoky do masových měřítek, začali Poláci na Volyni organizovat sebeobranu, která pak spolupracovala se zbytky polské armády poražené Wehrmachtem, se vznikající polskou podzemní armádou „Armija krajowa(AK). Při vzniku AK stál v jejím čele generál Nowiecki (Grot) [1]. AK při odvetných akcích přepadala a ničila ty ukrajinské obce, které tvořily banderovské základny ohrožující Poláky.

Volyňští Češi se v tomto rozbouřeném prostředí oprávněně obávali, že se banderovci při svém tažení za „čistou Ukrajinu bez cizorodých menšin“ vrhnou i na české obyvatelstvo.

Zejména, když pak začal narůstat počet českých obětí zavražděných od Ukrajinců. Mezi Čechy vznikaly fámy, že k útoku na ně dojde asi na 1. máje 1943, a proto nejedna česká rodina v té době přespávala někde venku v úkrytu. Protože pod rouškou banderovských oddílů velmi často přepadaly a olupovaly české obyvatelstvo ozbrojené loupeživé bandy, stávalo se postavení naši menšiny na Volyni velmi svízelné. Každou chvíli se u Čechů objevovali nějací ozbrojenci s různými požadavky a velmi často se ani nepoznalo, co jsou zač. Určité zlepšení bezpečnostní situace nastalo pro volyňské Čechy až po jednání

zástupců jejich české odbojové organizace „Blaník“ s vedením banderovců dne 24. 10. 1943 v Dermani [2]. To se však vytratilo po odchodu mužů do čs. vojenské jednotky v SSSR.

Vraťme se ale k zásadní otázce, proč mezi ukrajinským a polským etnikem vznikla taková nenávist i když jejich společnými nepřáteli bylo jak nacistické Německo, tak bolševické Rusko. Pro pochopení těchto složitých národnostních vztahů, o kterých čeští kolonisté přijíždějící v druhé polovině devatenáctého století na Volyň neměli ani potuchy, musíme nahlédnout do minulosti tohoto kraje o několik století zpět. O území Ukrajiny se vedl dlouholetý zápas převážně mezi Polskem a Ruskem. Velký strategický význam měla právě Volyň, která leží mezi rozsáhlým močálovitým povodím řeky Pripjať na severu a karpatským pohořím na jihu. Tvoří tak přirozenou spojnici mezi střední a východní Evropou a po mnoho století sloužila během válečných střetnutí k přesunu vojsk oběma směry.

Asi z těchto důvodů jsou dějiny Volyně tak pestré. Češi se zapsali do historie Volyně malou epizodou již před tisíci lety [3]. V roce 977 dobyl Volyň na rusínských knížatech polský kníže Měšek I. za vydatné pomoci českých jezdců poslaných jeho tchánem Boleslavem I.

Avšak o čtyři roky později vládce Kyjevské Rusi, kníže Vladimír, porazil polská vojska a zmocnil se Volyně. V r. 1015 vybojoval Volyň zpět pro Polsko Boleslav Chrabrý, ale po jeho smrti zavládly v Polsku nepokoje a Volyň si rozdělili místní feudálové a zřídili tam malá knížectví. V r. 1073 polský král Boleslav Smělý připojil Volyň znovu k Polsku.

V dalších letech mezi Poláky a Rusíny zuřily boje a toho využili Litevci a Jadžvingové a v r. 1205 obsadili severní část Volyně. Volyňská knížata se spojila pod vládou kyjevskohaličského knížete Romana Mstislaviče a pokusila se nepřítelů zahnat. Avšak Poláci a Litevci vyhnali z Volyně kyjevská vojska a vítězný polský král Lešek Bílý věnoval Volyň své dceři Salomeně, manželce uherského krále Kolomana. Rusíni se pak spojili kolem Romanova syna Danyla a v r. 1219 osvobodili Halič i Volyň. V r. 1240 zaplavila Volyň tatarská

vojska. Po mnoha šarvátkách se po r. 1321 stávají pány na Volyni Litevci. Litevský kníže Giedymín ustanovuje jako svého vazala rusínského knížete Lva. Po smrti Giedymína přebírá vládu Lubart Giedymínovič a po obsazení Volyně vojsky polského krále Kazimíra Velikého uznává Lubart svrchovanost Polska. Když v r. 1386 nastoupil po svatbě s polskou královnou Jadwigou na polský trůn litevský kníže Jagiello a přijal jméno Władysław II., (vzniká polsko-litevské soustátí) zbavil Lubartova syna Fedora vlády nad severní Volyní a pak celou Volyň dal lénem svému bratrovci Witoldovi. Za Witoldovy vlády nastává zlatý věk rozkvětu Volyně. V r. 1439 dostává Volyň lénem jeho bratr, kníže Świdrigiello, a po jeho smrti litevská velkoknížata ustanovovala na Volyni maršálky z řad místní šlechty.

Posledním maršálkem byl kníže Konstantin Ostrožský. Po celou tu dobu trvaly tatarské nájezdy. V r. 1504 zbořili Tataři hrad Hupkiv, v r. 1508 byli poraženi u Moštěnice, v r. 1512 u Lopušného, v r. 1577 u Dubna, v r. 1619 byli odraženi od Klevaně, v r. 1640 zničili Rovno a až v r. 1651 porazili Poláci spojená kozácko-tatarská vojska [3]. To již v Polsku po vymření královského rodu Jagiellonců v r. 1572 nastupují na trůn králové volení Sejmem, jehož členové pocházejí z řad šlechty. Na královský trůn se většinou nedostávají silní jedinci, kteří by mohli omezovat šlechtické výsady a to se projevuje na postupném úpadku moci polského království. Vzrůstá svévole a kruté zacházení s poddanými, zejména ve východní části království, kde prostý lid není polského původu. A tak ve východních částech Polska vznikají časté selské bouře, které jsou velmi krutě potlačována. Obzvláštní krutostí při potlačování těchto selských rebelií se v první polovině sedmnáctého století vyznačoval např. polský vojevůdce Jarema Wiśniowiecki, o kterém se ve svých románech zmiňuje i polský spisovatel Henryk Sienkiewicz. Do čela vzbouřených zaporožských kozáků se v polovině sedmnáctého století postavil Zinovij Bohdan Chmelnickij a za pomoci krymských Tatarů porazil ve dnech 5. a 6. května 1648 v bitvě u Modrých vod a později u Korsuně dne 16. května 1648 polská vojska. Kozáci nakonec dne 23. prosince 1648 obsadili i Kyjev. Je zajímavé, že Rusko, i když bylo o pomoc

požádáno již v začátcích kozáckého povstání, bálo se proti Polsku zakročít. Teprve když Bohdan Chmelnickij požádal o připojení osvobozených území k Rusku, zatáhl je tím do nepřátelství s Polskem. V květnu 1654 pak dněperští kozáci složili přísahu věrnosti ruskému caru Alexejevi. Konečně dne 30. 1. 1667 uzavřel v Andrušově polský král Jan II. Kazimierz s Ruskem po několikaletém zápase o Ukrajinu na 13 let příměří. Na uvedenou dobu pak postoupil Rusku celou levobřežní Ukrajinu a města Smolensk a Kyjev . Polsko se však již nikdy na levý břeh Dněpru nevrátilo. Jeho vliv jakožto evropské mocnosti se vytrácel a největší hrozba pro něj nastala, když v r. 1762 nastoupila na carský trůn princezna Žofie Augusta z Anhalt-Zerbstu, později známá jako Kateřina II. Veliká. Vládla v Rusku až do r. 1796. Kateřina II. pomocí finančního a vojenského vlivu dosáhla v r. 1764 zvolení za polského krále svého oblíbence Stanislava Augusta Poniatovského. Po jeho osmileté vládě se v r. 1772 dohodlo Rusko, Prusko a Rakousko na tzv. prvním dělení Polska. Polsko tehdy ztratilo značnou část svého území.

Tytéž státy se začátkem r. 1793 podle sanktpetersburské smlouvy dohodly na druhém dělení Polska, kdy Rusku připadla i východní Volyň. Po neúspěšném Kościuszkově povstání zahájeném v březnu 1794 v Krakově si v říjnu 1795 Rusko, Prusko a Rakousko rozdělily i zbytek Polska, které tak zmizelo z mapy. Po třetím dělení Polska připadl Rusku i zbytek Volyně .

Po několika stoletích polského panování na Volyni byla většina tamější šlechty polského původu. Část volyňské šlechty, která byla litevského původu, se popoľštila a jejich původ se poznal již jen podle litevských příjmení (Radziwill, Ellis apod.). V druhé polovině XIX. století, po dvou polských povstáních, začínají ruské úřady pronásledovat polskou šlechtu. Zchudlí polští šlechtici z Mazowsza (centrální oblast Polska, patřila před 1. sv. válkou carskému Rusku) migrují na Volyň, kde se jako držitelé půdy, nikoliv vlastníci, usazují v ukrajinském prostředí. Ukrajinci je nazývají Mazurama . A tak kromě již dávno zdomácnělé polské šlechty vzniká na Volyni polská minorita selského stavu. Až do příchodu Čechů na Volyň tam bylo hospodářské

a kulturní postavení polské šlechty dominující. Každý, kdo se chtěl počítat k inteligenci, mluvil polsky a dokonce i na nižších soudech (tzv. poviatových) se úřadovalo polsky. Ruštinu tam v té době znal málokdo. Většina prostého lidu však mluvila ukrajinsky (tenkrát se říkalo malorusky) a ukrajinštinu nebo polštinu používali i bát'uškové (pravoslavní faráři). Obecný lid ale byl vůči polské šlechtě nevraživý, protože ta jej vždy utiskovala a pohrdala jím. Pro venkovský lid používali polští šlechtici název „chłopi“ a tak do mluvy volyňských Čechů se dostalo pro Ukrajince označení „chlapi“ a podle tohoto vzoru se např. ukrajinským ženám říkalo „chlapky“. Protože ukrajinští vesničané se navzájem označovali „mužiki“, Češi je často nazývali „mužici“. Ukrajinci říkali Polákům „ljachy“ a Rusům (tehdy se říkalo Velkorusům) „kacapy“. Rusové zase označovali Ukrajince jako „chochly“.

První naděje na získání samostatnosti svitla Ukrajincům ke konci první světové války po zhroutilí carského režimu v únoru roku 1917. Dne 4. března 1917 vznikla Centrální Ukrajinská Rada a 7. listopadu vydala III. universál, kde vyhlásila vznik Ukrajinské lidové republiky (Ukrajinskaja narodnaja respublika – UNR) ve federativním svazku s Ruskem. Jejím předsedou byl prof. M. Hruševskij. Plná suverenita UNR pak byla vyhlášena IV. universálem 9. ledna 1918. Dne 9. února 1918 tato Centrální Rada uzavřela s Německem a Rakousko-Uherskem separátní mír. Byly vypsány volby do ukrajinského ústavodárného shromáždění, avšak k jejich uskutečnění nedošlo kvůli vzrůstající anarchii způsobené bolševickou propagandou. A tak prof. M. Hruševskij pozval na Ukrajinu německá a rakouská vojska, aby mu pomohla potlačit bolševické nebezpečí.

Německá vojska pod vrchním velením generála Eichhorna bleskově obsadila téměř celou třetinu evropské části bývalého carského Ruska.

Dne 29. dubna 1918 dochází však v Kyjevě k převratu a do čela vedení Ukrajiny je zvolen hetman generál Pavel Skoropadskij, který se později prohlásil stoupencem „jediného a nedělitelného Ruska“ a přidal se na stranu západních spojenců [9]. Proti hetmanovi však zahájil povstání Symon Petljura, kterému Němci při stahování

svých vojsk z Ukrajiny předali všechny vojenské sklady se zásobami zbraní a střeliva. Petljura krátce na to obsadil Kyjev a po pádu Skoropádského režimu byla 14. prosince 1918 obnovena UNR . Brzy po tom vypuklo v Charkově nové bolševické povstání a bolševická vojska pod vedením Pjatakova vytlačila Petljuru až po čáru Rovno – Zdolbunov, kde byly soustředěny zbytky Petljurovy vojenské moci. Jeho vláda v té době sídlila v železničních vagónech. Bolševická agitace získávala v té době mezi ukrajinským obyvatelstvem hodně příznivců hlavně proto, že slibovala rozdělení statkářské a šlechtické půdy mezi chudinu. A tak, když se proti Petljurovi začaly bouřit i jednotlivé vesnice, nastala pro bolševiky příznivá situace k obsazení i zbytku Volyně. V červnu 1919 jejich Taraščanský pluk obsadil Rovno a okolí. Na podzim a v zimě 1919/20 je vytlačilo polské vojsko při svém tažení na Kyjev, jehož se se zbytky svých vojsk zúčastnil i Petljura, který uzavřel s Josefem Pilsudským vojensko-politickou dohodu . Bolševická jízda Buďonného však přinutila Poláky k ústupu až pod Varšavu. Při tomto ústupu se zbylé jednotky Symona Petljury dostaly až k řece Zbruč v okolí Voločiska a Ožihovců a tam dostaly od svého atamana rozkaz „po překročení řeky složit zbraně v Polsku nebo v Rumunsku“. A tak 21. listopadu 1920 armáda UNR zanikla [18]. U Radzimina byli však bolševici od Poláků poraženi a ústup jejich XII. armády se nakonec změnil v divoký úprk.

Podle kroniky obce Kvasilova „bolševická jízda vypadala jako Indiáni v Americe, jako když by právě vyloupili nějakou osadu bělochů. Některý jezdec měl jen šavli, druhý zase jen ručnici. Většinou byli jen bosí a ostruhy měli přivázané provázky na holou nohu. Mnozí měli na sobě kousky plyše z nábytku nebo dámské blůzky a na hlavách dámské klobouky“.

V Haliči, která patřila Rakousko-Uhersku, se poměry ke konci války vyvíjely trochu jinak, než na ostatních územích Ukrajiny. V říjnu a listopadu 1918 tam vznikají ukrajinské vojenské oddíly z rakouských vojáků vracejících se z fronty domů, kteří vytvářejí „Ukrajinskou haličskou armádu“(UHA). Dochází k vyhlášení nezávislé Západoukrajinské lidové republiky, která se však již v lednu 1919

slučuje s Ukrajinskou lidovou republikou . Avšak v květnu 1919 pod tlakem polské armády vedené generálem Hallerem UHA ustupuje z Haliče na východ a po uzavření příměří mezi Polskem a Sovětským Ruskem se celá Halič se západní Volyní stávají součástí Polska. I během tohoto poměrně krátkého období nesla samostatná Ukrajina prvky suverénního státu. Státním znakem byl tzv. „tryzub“ (trojzubec) a státní vlajku tvořily dva barevné pruhy – nahoře bleděmodrý a vespod žlutý. Původ trojzubce je velmi prostý. Ukrajinci po staletí toužili po svobodě, která se ukrajinsky řekne „volja“ a psáno azbukou Když se tato čtyři písmena trochu seřadí a zesymetryzují, vznikne onen známý trojzubec.

Po uzavření míru se Polákům již nikdy nepodařilo potlačit snahy ukrajinského obyvatelstva o vytvoření samostatné Ukrajiny. Jihovýchodní oblasti Polska, kde Ukrajinci tvořili většinu, dostaly označení Malopolsko. Ve volyňském vojvodství, které mělo rozlohu 35 tisíc 757,7 čtverečních km, žilo v r. 1931 o něco více, než 2 mil. obyvatel. Z toho bylo 1 418,3 tisíců Ukrajinců (68%), 346,6 tisíců Poláků (16,6%), 205,5 tisíců Židů (9,9%), 46,9 tisíců Němců (2,3%) a 30,9 tisíců (1,5%) Čechů. Po celé dvacetileté období mezi světovými válkami se polské úřady pokoušely východní oblasti svého státu polonizovat. Pod heslem „popolszczyć kresy wschodnie“ omezovaly vyučování v ukrajinštině zakládáním státních škol s vyučovacím jazykem polským a ukrajinština v nich byla jen jako předmět. Původní ukrajinská gymnázia byla již kolem roku 1925 zaměňována na polská státní gymnázia s utrakvistickými odděleními, kde některé předměty byly vyučovány v ukrajinštině a některé v polštině . Při pozemkové reformě byla sice parcelována půda polských šlechticů ale byly také zakládány zemědělské farmy s výměrou kolem 20 hektarů, na kterých v ukrajinském prostředí polské úřady usazovaly svoje kolonisty, kterým se říkalo „osadnicy“. Jednalo se o vojáky z polsko-bolševické války, kterým stát přidělil asi čtvrtinu této parcelované půdy. Zbytek získalo ukrajinské obyvatelstvo. Celkem tak vzniklo 3.556 farem, na kterých se usídlilo asi 20 tisíc Poláků . Usazování polských kolonistů přijalo ale ukrajinské obyvatelstvo s nevolí. Další nespokojenost tohoto

obyvatelstva působil fakt, že naprostá většina dobře placených úřednických míst ve východní části polského státu byla obsazována Poláky, a to i po dvacetileté existenci polského státu. Byla to místa ředitelů pošt, vlakových výpravčích a průvodčích, náčelníků železničních stanic, soudních úředníků, policie a úřadů „wójtů“ gmin (Wójt byl představitelem nejnižšího správního úřadu – gminy, pod kterého spadali již starostové obcí.). Různá úřední nařízení, často i prospěšná, přijímalo ukrajinské obyvatelstvo s nevolí. Koncem dvacátých let došlo k řadě požárů stohů s obilím patřících polským kolonistům, založených zřejmě některými rebelujícími Ukrajinci.

Polské úřady místo policejního a soudního vyšetřování zahájily tzv. akci „pacifikace“. Polské jízdní vojenské a policejní oddíly podnikaly nájezdy na ukrajinské vesnice a prováděly zatýkání vesničanů spojené se surovým bitím. Přibližný odhad takto postižených lidí se uvádí číslem asi 10 tisíc. Rada z nich si léčila utrpěné rány po dobu i několika týdnů a několik případů skončilo úmrtím. Většina takto postižených neměla s požáry nic společného. Celou akci pacifikace řídil představitel polské tajné policie generál Bronislaw Peracki.

Když se později gen. B. Peracki stal ministrem vnitra, byl na něho ve Varšavě v poledních hodinách dne 15. června 1934 úspěšně spáchán atentát [15]. Atentátníkem byl člen OUN Macejko, kterému se dokonce podařilo proklouznout z policejního obklíčení a uprchnout. OUN vznikla začátkem roku 1929 na I. kongresu ukrajinských nacionalistů konaném ve Vídni. Do jejího čela byl zvolen plukovník Jevhen Konovalec, který již v prvních poválečných letech vytvořil na západní Ukrajině ilegální Ukrajinskou vojenskou organizaci (UWO), která podnikala teroristické akce proti polskému režimu. Ideologii OUN zformuloval Dmytro Doncov. Příslušníci této organizace se měli řídit tzv. „Dekalogem ukrajinských nacionalistů“.

K jednotlivým bodům tohoto „Dekalogu“ (desatera) patřilo:

- 1) Podřízení organizace vůdci,
- 2) Rozpínavost,
- 3) Bezohlednost,
- 4) Fanatismus,
- 5) Nenávist ...,
- 7) Nezaváháš dopustit se i toho největšího zločinu když to bude vyžadovat dobro věci ...,
- 8) S nenávistí i s podvodem budeš jednat s nepřítelem tvoji národnosti
- 10) Budeš se snažit šířit sílu, slávu, bohatství a prostor ukrajinského státu, dokonce i cestou zotročení neukrajinců .

Z toho je vidět, že ideologie OUN si vzala příklad z ideologie nacistů. A není divu, protože zemské vedení OUN, v jehož čele stál již v té době Stepan Bandera, zorganizovalo ve dnech 10. až 15. srpna 1933 v německém Gdaňsku speciální týdenní kurs pro 13 instruktorů vojenského školení členů OUN. Bezprostředně po tom proběhl v Berlíně kurs pro radiotelegrafisty, jehož se zúčastnili opět členové OUN. Po návratu z těchto kursů jejich účastníci provedli řadu školení na různých místech západní Volyně a Haliče, z toho 10 školení s devíti posluchači v každém z nich, se konaly přímo ve Lvově .

Polské úřady si samozřejmě povšimly narůstajícího radikalizmu ukrajinských nacionalistů, ale rozhodly se čelit mu zvýšenými represemi. Kromě uvěznění zatčených a odsouzených nacionalistů zřídily pro ty, kde nebylo dostatek důkazů, zvláštní koncentrační tábor v Bereze Kartuzské, v močalovitém kraji Polissja, v povodí řeky Pripjať. I když se nejednalo o tábor likvidační, jako byly tábory nacistické nebo sovětské gulagy, poměry v Bereze Kartuzské byly velmi kruté. Velmi špatná strava, bití na denním pořádku, kopance, vyčerpávající práce a ponižování lidské důstojnosti. Velitelem tohoto tábora byl Bolesław Grefner. Timto táborem prošel hned po jeho založení Maxym Borovec, zakladatel UPA na severní Volyni, dále se tam ještě před vypuknutím války v r. 1939 nacházeli Rostyslav Vološyn, Roman Šuchevyč a jiní, pozdější vysoce postavení velitelé

UPA a mnoho dalších funkcionářů OUN. Kromě Ukrajinců byli v Bereze Kartuzské internováni i Poláci patřící k ilegálním organizacím a Židé, náležející převážně ke komunistům .

V meziválečných letech, tj. 1921 až 1939, byla ukrajinská ilegální opozice z hlediska ideově-programového rozštěpena do tří proudů – republikáni demokraté, nacionalisté a monarchisté. Republikáni šli za prezidentem UNR Livickim žijícím v emigraci, nacionalisté za plk. J. Konovalcem a za jeho pozdějším nástupcem plk. A. Melnykem a monarchisté za bývalým hetmanem gen. P. Skoropadskim . Později, na jaře a v létě 1940, dochází v nacionalistickém proudu, tedy v OUN, k rozkolu. Část z nich, zejména z vrcholových a středních organizačních kádrů zůstává věrna plk. Melnykovi a vedení skupin základních organizací OUN ovládl Stepan Bandera [21]. Skupina Bandery se napříště označovala jako OUN revoluční. Její ideologie se nejvíce blížila ideologii nacistické. Prosazovala se v ní koncepce „Ukrajina jen pro Ukrajince, bez jiných národností (zajmanciv)“. Na severu Volyně, na Polissji, vznikla již v zimě 1932/1933 ilegální ukrajinská organizace „Ukrajinské nacionálne vidrodženja“ (UNV – ukrajinská národní obroda), v jejímž čele stanul Maxym Borovec, známý pod pseudonymem Taras Bulba. UNV zastávala stanoviska republikánů a až do vypuknutí války se zaměřovala v tomto zaostalém kraji hlavně na šíření osvěty a hlavně na odhalování skutečných záměrů komunistické strany. A proto po obsazení východních oblastí Polska Rudou armádou v r. 1939 se obyvatelstvo severní Volyně chovalo k novým mocipánům chladně až nepřátelsky .

Po přepadení SSSR nacistickým Německem přesunují se na Volyň za postupujícím Wehrmachtem i exiloví ukrajínští političtí pracovníci a většina z nich zaujímá vyčkávací taktiku s očekáváním, jakou politiku vůči Ukrajincům zahájí německá okupační správa. Z celého politického spektra se však vymkla jedna skupina řízená Stepanem Banderou a na vlastní pěst, bez vyčkání, jaký postoj k tomu zaujme německá správa, vydala dne 30. června 1941 pomocí lvovského rozhlasového vysílače slavnostní vyhlášení vzniku samostatného ukrajinského státu. V tomto vyhlášení se uvádělo, že předsedou nově

vznikající ukrajinské vlády je Jaroslav Stecko a bylo zakončeno provoláním „slávy hrdinné německé armádě a jejímu führerovi Adolfu Hitlerovi“. Německé úřady však již po dvou dnech, 2. července, odebrali Steckovo „vládě“ Iovovský vysílač a 13. července „vládu“ zrušili a premiéra Stecka zatkly .

Ukrajincům tento akt „vyhlášení samostatné Ukrajiny“ žádný pozitivní výsledek nepřinesl, ovlivnil však řadu průměrných občanů k ochotě spolupracovat s německými okupačními úřady.

O pozdějším osudu ukrajinské „vlády“ se mezi lidmi na Volyni v té době moc nevědělo. Proto mohly německé úřady poměrně brzy vytvořit na okupovaných územích ukrajinskou policii a využít ji k připravované rozsáhlé akci genocidy židovské populace. Odhaduje se, že na jaře 1943 sloužilo v ukrajinské policii více než 5.000 lidí, z nichž potom naprostá většina během března a dubna utekla i se zbraněmi k „lesním oddílům“ UPA .

Oficiální rasová protižidovská politika v carském Rusku vypěstovala v zaostalé většinové části obyvatelstva averzi proti Židům, kteří byli vnímáni jako lidé s podivnými a podezřelými zvyky. Kromě toho většina Ukrajinců jim záviděla jejich úspěchy v obchodování a považovala se za okrádané od židovských obchodníků. Po příchodu bolševiků na západní Ukrajinu se určitý počet Židů - snad i z vděčnosti za záchranu před Němci - dal na spolupráci s komunistickým režimem a z dříve přehlížených lidí se náhle stali vlivnými jedinci. Někteří z nich to dávali svým ukrajinským spoluobčanům z ješitnosti poznat. A to neodpouští nejen zaostalí lidé. Po německé okupaci Volyně získali tak Němci v řadách Ukrajinců, hlavně těch, co sloužili v jejich policii, ochotné spolupracovníky při zločinném vybíjení židovské populace. Již koncem roku 1941 vznikají židovská gheta a v létě 1942 začala jejich likvidace, která skončila v říjnu téhož roku. Většina Židů byla však povražděna již v srpnu. Při likvidaci ghet bylo povražděno asi 150 tisíc Židů. Konce války se dočkalo jen 3.500 z celkového počtu 205 tisíc volyňských Židů [25]. „Spolupráce“ vraždících komand byla např. taková, že v Rovně povraždili Němci při spoluúčasti ukrajinské policie 18 tisíc Židů a v

Lucku zavraždili jich ukrajínští policisté pod německým velením 16 tisíc a v srpnu 1942 to proběhlo se stejným scénářem v Kovelu . Při svém útoku na Sovětský svaz německá vojska obešla močálovité povodí řeky Pripjať, Polissja, na severu po linii Grodno–Minsk–Vjazma–Moskva a na jihu ve směru Ljublin–Luck–Rovno–Žitomir–Kyjev. Po obsazení Smolenska a Kyjeva zůstaly v jejich hlubokém týlu, v trojúhelníku Pinsk–Mozyr–Korosteň, rozbité zbytky sovětských divizí, vojsk NKVD, milicí a jiných ozbrojených útvarů. Z těchto útvarů vznikaly pak partyzánské oddíly, které se snažily udržet komunistický režim v celé této oblasti. A na tomto území vznikly také první oddíly Ukrajinské povstalecké armády – UPA, známé rovněž pod označením Polisská Sič. Jejich organizování se ujímá Maxym Borovec, „Taras Bulba“. Ve městě Sarny vzniká oficiální Okresní velitelství ukrajinských milicí v čele s Bulbou. Podle německých směrnic měl na každých 100 obyvatel sloužit jeden milicionář. Ve výzbroji milicí se směly používat jen pušky. Ve skutečnosti na území celého Polissja sloužilo v útvech milicí asi 10 tisíc lidí vyzbrojených kulomety, minomety a dokonce s utajenými děly. Nedodržel se ani zákaz spolupráce sousedních oddílů milicí, ale všechny útvary podléhaly jednotnému velení okresního velitelství milicí v Sarnach. Protože Němci měli potíže s diverzními akcemi sovětských partyzánů, dali ukrajinským milicím víceméně volnou ruku.

Organizační strukturu tvořilo: 1. Hlavní velitelství, 2. Okružní Síč (např. Polisská Sič, Volyňská Sič, Poltavská Sič apod., maximálně čtyři okruhy), 3. Oblastní brigáda s názvem oblasti, 4. Rajonový pluk s názvem příslušného rajonu, 5. Kuriň (prapor), zahrnující několik vesnic s názvem rajonu a s pořadovým číslem, 6. Vesnická sotňa s názvem vesnice, 7. Neúplná sotňa– oddíl s názvem nějakého sídla. Pro budoucnost bylo naplánováno pět „hrup“– skupin. A. Hrupa „Pivnič“ (sever), B. Hrupa „Schid“ (východ), C. Hrupa „Pivdeň“ (jih), D. Hrupa „Záchid“ (západ), E. Hrupa „Centralnaja“ (centrální). Později vzniklá UPA Bandery převzala i organizační strukturu Polisské Siče s určitými obměnami. Jejich „hrupy“ se dělily na „vojenni okruhy“, a ty na „takyčni vidtynky“.

Taktickou vojenskou jednotkou byl „kuriň“ a ten měl tři až čtyři „bojevy sotni“. „Sotňa“ se skládala ze třech „strilečkových čot“ a jedné kulometní a v „čotě“ byly tři „roji“. Další používané názvy „viddil“ a „pidviddil“ neoznačovaly velikost útvaru, ale podřízenost. „Viddil“ tvořil samostatnou bojovou jednotku v daném terénu a její součástí byly „pidviddily“ [27]. Většina velitelů se podle starých kozáckých tradic označovala pseudonymem.

V polovině července 1941 exilový prezident UNR A. Livickij (v té době v domácím vězení ve Varšavě) dává M. Borovcovi pokyn „Očistit Polissja od bolševiků“ a ten ještě koncem tohoto měsíce zahájil rozhovory s představiteli ostatních ukrajinských politických směrů. Po několika dnech jednání s nimi uzavřel dohodu o spolupráci s výjimkou skupiny S. Bandery, která odmítla jakoukoliv spolupráci a naopak požadovala podřízení všech organizací jejich velení [28]. Proto jednání s nimi bylo přerušeno.

Dne 20. srpna 1941 zahájila UPA Polisska Sič ve spolupráci se štábem Běloruské Sebeobraný bojové akce s úkolem likvidace všech komunistických uskupení nacházejících se v trojúhelníku Bobrujsk–Gomeľ–Korosteň. Během tří měsíců regulérních bojových akcí byly bolševické oddíly vytlačeny z tohoto prostoru do Brjanských lesů. Až do poloviny listopadu 1941 bylo toto území suverénní ukrajinskou oblastí s administrativním centrem v městečku Olevsk. Dne 16. listopadu 1941 Němci odmítli snahu M. Borovce uznat Polisskou Sič za ukrajinskou vojenskou formaci a tak část z nich složila zbraně a zbytek i se zbraněmi se rozešli do svých domovů. Maxim Borovec z obavy před zatčením odešel se zbylými spolupracovníky do ilegality. Určitou aktivitu jeho vojenské formace vyvíjely až do srpna 1943 a pak je pohltily oddíly OUN Bandery, často i násilně .

Polisska Sič se chovala vůči Polákům nevraživě, ale Polsko jako svého nepřítele stavěla až na čtvrté místo, za komunismus, Rusko a Německo. Polsko stavěla na úroveň kteréhokoliv sousedního státu, který by si dělal nárok na jakékoliv ukrajinské etnografické území . Avšak dne 9. února 1943 provedla v obci Parošli I v powiatu (okrese) Sarny Polisska Sič masakr Poláků. Je však otázkou, jestli se v té době

tyto útvary ještě řídily pokyny M. Borovce. V té době již na Polisja pronikali banderovci a v srpnu 1943 si všechny útvary UPA násilím podřídili.

Další ukrajinskou nacionalistickou organizací působící za války na Volyni byla OUN podléhající plk. A. Melnykovi. Její ozbrojené útvary operovaly hlavně v powiatu Krzemieniec a Włodzimierz od března 1943 asi do července téhož roku, kdy je zlikvidovaly oddíly OUN Bandery. Velitelský sbor „melnykovců“ byl pozatýkán a internován a ti, co se nepodřídili, byli postříleni .

Nejaktivnější ukrajinskou organizací za německé okupace Volyně a po určitou dobu i po ní, byla revoluční OUN Stepana Bandery. Název pro vojenské křídlo této organizace, tedy Ukrajínka Povstanská Armija (UPA), převzal Bandera od M. Borovce. Revoluční OUN přijala zřejmě za své usnesení „II. Velkého shromáždění ukrajinských nacionalistů“ konaného v srpnu 1939 v Římě – „Vyčistit ukrajinské území od zajmanciv“. Nevraživost ukrajinského obyvatelstva na západní Ukrajině vůči Polákům se začala projevovat již v září 1939 po zřízení sovětského režimu a vystupňovala se po německé okupaci, po exterminaci Židů, kdy došlo k hromadnému vyvražďování Poláků na celém tomto území.

Někteří ukrajínští nacionalisté se snaží svalovat vinu na tzv. „nyzy“ (spodinu), ale např. v gmině Włodzimierz v powiatu Sarny zadrželi Němci Ukrajinku nesoucí rozkaz UPA k vyvraždění Poláků v noci ze Zeleného čtvrtku na Velký pátek, tj. z 22. na 23. duben 1943 . J. Větrovec popisuje např. zkázu své obce Janowa Dolina takto. „Stalo se to na Velikonoce (!) v r. 1943, kdy krásné městečko vybudované Poláky a známé jako výletní místo se svými kamenolomy, lehlo popelem za nečinného přihlížení německé posádky. Za jednu jedinou noc, protože k útoku banderovců došlo přesně o půlnoci, bylo zavražděno přes 600 lidí, mezi nimi i určitý počet českých krajanů“. K všeobecnému zesílení útoků na Poláky došlo po dezerci ukrajinských policistů v březnu 1943 . Že vraždění Poláků bylo centrálně řízené dokazuje i výslech velitele vojenského okruhu UPA Pivnyč, Jurije Steľmaščuka zatčeného v r. 1945 a souzeného na Ukrajině. V jeho

vyšetřovacím protokole je údaj, že rozkaz k ničení Poláků vydal velitel celé UPA (banderovské) Dmytro Kljačivskij „Klym Savur“. Počet zavražděných Poláků do konce září 1943 byl již větší, než 30.000 osob.

Biologická likvidace Poláků na Volyni probíhala po celý rok 1943 . Teprve po vyvraždění asi 30 tisíc Poláků a vynuceném útěku několika desítek tisíc došla dne 28. 12. 1943 do Londýna na polský generální štáb depeše od politického pracovníka UPA s tímto textem: „Politický pracovník UPA ve výzvě z 16. 11. 1943 vyzývá Poláky k opuštění ukrajinských zemí za řeku Bug pod pohrůžkou zničení“ . Byl to zřejmý pokus o alibi. Snahy Poláků o navázání nějaké spolupráce s UPA při vojenských akcích proti nacistům končily vždy nezdarem. Např. na Volyň odjel po dohodě s UPA zplnomocněný delegát polské vlády Zygmunt Ruml „Krzysztof Poręba“ s členem konspirace AK Krzysztofem Markiewiczem „Czartem“, ale u obce Kustyče (powiat Kovel) byli dne 8. července 1943 i se svým kočím Witoldem Dobrowolskim od banderovců zavražděni . Další zdokumentovaný případ polské iniciativy o vojenskou spolupráci s Ukrajinci skončil rovněž nezdarem i když se obešel bez obětí . Proto zcela obecné tvrzení Stepana Lenkavského, že AK a UPA prováděly společné akce proti bolševikům je jen snahou očistit genocidou poskvrněnou čest banderovské UPA . Banderovci trestali smrtí dospělé a dokonce i děti za činy, které by se dnes řešily maximálně napomenutím nebo pokutou. Láďu Urbana z Kupičova odsoudil soud UPA k trestu smrti za to, že se kdysi při hře kulečnicku nepohodl se synem Ukrajince Talimona a dal mu facku se slovy „Tady máš samostijnou Ukrajinu“ . Jen za tato slova musel zemřít. Další otřesný případ se stal v Ujezdčích v raj. Dubno. Když se již začínal hroutit odpor UPA pod tlakem NKVD, tak tam dva čeští nezletilí chlapci, sourozenci, před svými ukrajinskými vrstevníky pokřikovali hanlivý popěvek „Nemá sála, nemá vina, už v sráci Ukrajina“. Krátce poté chlapci zmizeli a pak byli nalezeni zavražděni v sousedním lese. Tresty smrti udělovali banderovci v té době i svým soukmenovcům za nesouhlas s politikou UPA. Ve stejné obci Ujezdce to zaplatilo životem asi 80 Ukrajinců.

Když jednu z těchto prvních obětí chtěla jeho manželka důstojně pohřbít, obrátila se na Alexandra Dlouhého z české části Ujezdců s prosbou o zhotovení rakev. A. Dlouhý ji vyhověl ale vzápětí dostal od banderovců varování, že pokud dalšímu z takto potrestaných vyrobí rakev, tak ať následující rakev si připraví pro sebe .

Banderovci nebrali ohled ani na smíšená ukrajinsko-polská manželství. Mezi českou obcí Rapatov a ukrajinskou Kněhynin vedla železniční trať z Ozeran do Mizoče. U přejezdu v drážním domku bydlel Polák Chmarowski, který měl za manželku Ukrajinku. V době pogromů na Poláky si paní Chmarovská s pláčem postěžovala při náhodném setkání Josefu Petříčkovi z Rapatova, že se u nich v noci zastavili zástupci banderovců s ultimatem k vystěhování pryč z Ukrajiny. Jinak prý celá rodina bude likvidována. Chmarowski to vyřešil tak, že spolu s dospívajícím synem odjel na práci do Říše. Mnohem hůře dopadl případ smíšeného manželství v Žornově. Bydlel tam v malém domku Polák Frank s ukrajinskou manželkou Mokreňou a třemi dětmi. V r. 1943 se Frank začal obávat o osud svoji rodiny i když doma vedli ukrajinský způsob života.

Proto pro rodinu zhotovil úkryt, kde Mokreňa s dětmi přespávala a on sám zůstával přes noc ve mlýně, ve kterém pracoval. Domů se pak vracel až ráno. Ale jednou si na něho banderovci počkali a při návratu domů ho zastřelili. Když pak Mokreňa objevila tělo svého muže, začala se obávat o osud svých dětí. A tak šla do sousední české vesnice Chomout a tam nejstarší čtrnáctiletou Janu dala do rodiny Bačovských na výpomoc v domácnosti, chlapce Kazika nechala v rodině Pallů, aby tam pásł krávy a nejmladšího tříletého Josífka si nechala u sebe. Když v době žní Mokreňa vypomáhala u Machů, tak se tam znenadání objevili banderovci a dožadovali se na hospodáři, že s ní za každou cenu musí mluvit.

Mokreňa celé to jednání slyšela a proto s malým Josífkem v náruči jim vyšla vstříc. Když ji banderovec zahlédl, tak na ní zařval „Stůj ty polská svině!“ a strhl ji i s dítětem ze schodů dolů. Pak začali hledat po všech okolních domech další dvě děti. Janu nenašli, protože se

ukryla v malinách, ale Kazika posadili na vůz k mámě a odvezli je k lesu. Tam chtěli, aby si Mokreňna vykopala hrob, ale ta to odmítla. A tak jako prvního zastřelili Josífka a potom Mokreňnu. Kazika zasáhli do hrudníku a pak utekli. Zraněný Kazík se pak doplazil k umírající matce a ta mu ještě stačila poradit, aby vyhledal jejich strýce, který bydlel blízko místa činu. Strýc byl Čech a za manželku měl Ukrajinku. Ten naložil Kazika na vůz, přikryl ho slámou a odvezl do Dubna do nemocnice. Asi za dva dny se to banderovci dozvěděli a strýce i s jeho manželkou uskrtili na opascích. Kazík se naštěstí uzdravil a při přechodu fronty někam zmizel. Janu pak Zemanovi, u kterých kdysi sloužil jejich otec, odvezli k příbuzným do Mirohoště, se kterými se pak odstěhovala do Čech. A tady stále pátrala po Kazíkovi, ale bezvýsledně. Až po mnoha letech se příznivou shodou okolností dozvěděla, že její bratr Kazík žije v Polsku a tak se konečně po té dlouhé době setkali až v Praze na nádraží.

Vypuzování Poláků z Volyně bylo velmi často doprovázeno až neuvěřitelnými krutostmi. Obzvláště bestiální vraždy se dopustili členové UPA v kolonii Kołmaczówka, v gmině Beresteczko, powiat Horochów. Batoletí rozdupalí hlavičku, vytrhali ručičky a nožičky, rozčepýřili je a takto zohavenou mrtvolku „upravili“ tak, aby trochu připomínala státní polský znak a k tomu připevnili nápis „polský orel“. V kolonii Górnjej, gmina Ludwipol, powiat Kostopol patnáctileté Wandě Korda uřízli uši, jazyk, vydloubali oči a pobodali celé tělo. V kolonii Lubomirka Stara, gmina Aleksandria, powiat Równe, člen UPA napíchl dvouletého vnoučka Drzewieckich na bodák, vyzvedl ho vzhůru a točil s ním dokola a jeho dědečkovi Antonínovi řekl: „Dyvyš Laše, jak Ukrajina plaše!“ (dívej se Poláku, jak Ukrajina platí). Při vraždění v Českých Ozeranech, gmina Połonka, powiat Łuck, čtrnácti lidí ze dvou rodin Biernackich, členové UPA při mučení říkali, že oběti musí dlouho umírat, protože jsou dobrými lidmi. V kolonii Buniawa, gmina Chorów, powiat Horochów, těhotné manželce Dominika Godzikowskiego prorazili břicho vidlemi a pak jejího manžela i s jeho bratrem Romanem zavraždili. Na vraždách se spolupodíleli i jejich ukrajínští sousedé. Nad brutalitou UPA nevěřicně kroutili hlavami i

Němci přivolaní někdy k zmasakrovaným tělům Poláků. Pořizovali si snímky a tvrdili, že na Západě by tomu ani nevěřili . Před hrozbou teroru se Poláci pokoušeli utéci z vesnic a malých městeček do větších měst, kde většinou byly německé posádky. Tam pak v rodinných domcích se ubytoval větší počet rodin a bydleli v různých komůrkách, skladištích, na půdách apod.

Těm, co si přivedli s sebou dobytek, ho Němci zabavovali a pokud ne, tak stejně chybělo krmivo. Hodně Poláků se proto přihlašovalo na práci do Říše. Němci je pak soustřeďovali do sběrných táborů, ale i tam jim hrozilo nebezpečí od Ukrajinců. Například v Rovně byl tábor pro polské uprchlíky, ve kterém v létě 1943 bylo až 30 tisíc osob. V červenci 1943 na tento tábor zaútočila UPA, ale protiútok německých strážných je přiměl k ústupu .

Členům UPA zde tedy již nešlo o vypuzení Poláků z Ukrajiny (ti zde byli soustředěni k odjezdu do Říše), ale o jejich biologickou likvidaci. Nejhorší situace nastala pro Poláky, kterým se při útoku UPA (při tzv. očisťovaľnoј akcii vid rasovyh vorohiv – vyčišťovací akce od rasových nepřátel) podařilo utéci bez ničeho, bez žádného majetku, často jen v nočním oblečení, po probuzení ze snu, někteří i se zraněními. Jejich útěk byl zejména dramatický – museli projít terémem prošpikovaným hlídkami UPA, kteří pořádali hon na Poláky podporovaný ukrajinským obyvatelstvem, při neustálém strachu, bez jídla a vody.

Útěk trval mnohdy i několik dní. Vyskytovaly se případy, že uprchlíci se museli plazit polními brázdami, aby je nezpozorovaly hlídky UPA projíždějící na koních. Dokonce utíkali Poláci před Poláky, protože je považovali za Ukrajince . Vyskytly se i vzácné případy, že pomoc polským uprchlíkům podali i Ukrajinci, zejména ženy polským dětem.

Pod tlakem teroru začaly vznikat i polské sebeobraný, většinou ale až v r. 1943. Tak pod dojmem vyvraždění kolonie Obarki v gmině Kolki v listopadu 1942 ukrajinskými policisty, kterým velel Němec, vznikla v luckém okrese v koloniích Zalesie a Zaulki v lednu

1943 první skupina sebeobran. Během roku 1943 vznikaly i zanikaly oddíly sebeobran v powiatach dubenském, rovenském, zdolbunovském, křemeneckém. Některé byly zničeny útoky UPA, některé se samovolně rozešly a zase vznikaly nové. Trvání oddílů sebeobran se pohybovalo od jednoho měsíce až do jednoho roku. Nejvíce oddílů sebeobran (56) bylo v květnu 1943. V prosinci 1943 jich bylo již jen 14. Maximální počet současně existujících samostatných i nesamostatných oddílů sebeobran byl v červenci 1943, a to 128 .

V základnách sebeobran nastávalo ale „přelidnění“, byl hlad a nemoci a výpravy s ochranou na vlastní hospodářství pro potraviny považovali Ukrajinci za „loupež na ukrajinské zemi“ . Teprve v lednu 1944 z polských partyzánských oddílů a oddílů sebeobran vznikla 27. Volyňská divize AK , ale to již Volyň byla prakticky bez polského obyvatelstva.

Ještě v únoru 1944 byl vydán rozkaz UPA v oblasti Haliče pro starosty obcí k mobilizaci mužů a provedení akce s těmito pokyny: „Vzhledem k blížícím se bolševikům uspišit likvidaci polského elementu podle následující zásady. Polské vesnice mají být vypalované a jejich obyvatelé vyrubáni do kořene. Ve smíšených obcích likvidovat jen polské obyvatelstvo a vypalovat obydlí jen v tom případě, když se nachází alespoň 15 m od obydlí Ukrajinců. Kdyby při likvidaci Poláků byl zabit Ukrajinec, potrestat viníka smrtí. Rozkaz podepsal Huk“ .

Ve své publikaci Władysław Siemaszko a Ewa Siemaszko uvádějí, že v letech 1939 až 1945 provedli Ukrajinci (hlavně UPA) 3.259 útoků na Poláky (jednotlivce, skupiny, celé osady) se smrtelnými následky. Tyto útoky byly zdokumentované. Počet zavražděných Poláků (doložený) je 35.543 až 36.750. To druhé číslo udává doložený počet obětí, ale chybí jména. Odhaduje se, že celkový počet je asi 50 až 60 tisíc, ale chybí podklady. Ukrajínští nacionalisté vraždili Poláky přinejmenším ve 1721 administrativních jednotkách (vesnicích, samotách).

Je zde na místě dodat, že pro mnohé Poláky bylo obtížné vyrovnat se s neslavnou minulostí tzv. Beckovského Polska. V Dokumentu 69

velitelství AK Lvov ze dne 22. února 1944 se říká: „Černé dědictví nedávné polské politiky na východních územích doposud tíží naši politickou mysl a svazuje svobodu rozhodování a činů“.

Někteří Ukrajinci vytýkají Polákům, že AK provedla akci proti Ukrajincům bydlícím za řekou Bug, tzv. Lemkům. Jednalo se o akci „Wisła“, během které donutili členové AK Lemky k vystěhování na Volyň. Zjistilo se totiž, že Lemkové poskytovali zásobování oddílům UPA pronikajícím na polská historická území. Někteří Lemkové se pak usídlili v obcích, ze kterých se vystěhovali volyňští Češi, např. na Podcurkově.

Až do vypuknutí války v r. 1939 žila na Volyni také německá menšina. Po rozdělení Polska mezi nacistické Německo a SSSR přijela do Lvova německá repatriační komise a většina Němců z Volyně reemigrovala do Německa. Ke konci války tak Češi tvořili již poslední kompaktní menšinu na Volyni.

Mnohého napadne, proč právě Češi jako jediná menšina na západní Volyni, i když s určitými ztrátami, tu genocidu menšin přežili. Jedním z důvodů je snad i to, že většina volyňských Čechů přijala pravoslavné vyznání a Ukrajinci je tedy považovali za souvěrce.

Dalším podstatným důvodem je okolnost, že ČSR se chovala velice tolerantně ke svým menšinám, a tedy i k rusínskému obyvatelstvu na Podkarpatské Rusi, kde vyučovací řečí ve školách byla ukrajinština. V ČSR existovaly ukrajinské střední školy a v Poděbradech byla i Ukrajinská hospodářská akademie. Někteří Ukrajinci z Polska získali vysokoškolské vzdělání i na českých univerzitách. Například představitel banderovců „Nevidomyj“, který jednal v Dermani s delegací „Blaníku“, přiznal, že je absolventem filozofické fakulty Karlovy univerzity v Praze. Kdo to byl ten „Nevidomyj“? Podle tvrzení Vladimíra Kodejšky], který studoval za německo–sovětské války na gymnáziu v Dermani, působil na této škole středoškolský profesor Nesterčuk, který velmi dobře ovládal češtinu a řekl, že vystudoval filozofickou fakultu Karlovy univerzity v Praze. Protože v Dermani stěží bylo více absolventů Karlovy univerzity, byl pravděpodobně onen Nesterčuk tím „Nevidomym“. Jaký byl další osud

tohoto zástupce banderovců (podle vlastního tvrzení) na „úrovni ministra vnitra“? Jednoho dne banderovci Nesterčuka i s jeho školským kolegou Skoropadou zatkli a obvinili ze zrady. Odvedli je do lesa, tam je přinutili vykopat hrob a při popravě Nesterčuka věšením se Skoropadovi podařilo uprchnout. Utekl na Buršovku k Blížilovým, jejichž dceru učil, a požádal je o pomoc. I když Blížilovi riskovali svým životem, pomohli mu. Ve stodole na patře mu v seně vybudovali skrýš s nejnuttnějšími zásobami, žebřík ukryli, chalupu jen nedbale zamkli a odjeli pryč k příbuzným. Druhý den po návratu ještě počkali, jestli banderovci nepodnikají nějaké prohledávací akce, potom Skoropadu odvezli k příbuzným do sousední české vesnice, ti jej zase předali dále, až potom ze Zdolbunova přišla zpráva, že ten útek se povedl. Vysvětlení tohoto příběhu přinesly, možná, další události. Při jedné akci banderovců se na Buršovce objevila skupina UPA se svým velitelem, který se choval velice rezolutně. Po příchodu Rudé armády začátkem roku 1944, přes Buršovku projížděl na koních oddíl NKVD a na chvíli se zastavil před Kodejškovými. Vlád'ovi se zdál velitel toho oddílu, major, nějak povědomý. Ten si toho povšiml, usmál se na něj a prohlásil: „Uznali?, Da, ja uže zděs byl“ (Poznal jste mne? Ano, už jsem tady byl). Teprve potom si Vlád'a uvědomil, že ten major dělal velitele banderovců. NKVD se asi pokoušelo zbavit vedení banderovců intelligence. S jakou institucí banderovců tedy jednalo vedení „Blaníku“? Na písemný dotaz zasláný rovenskému muzeu vypracovala odpověď starší vědecký pracovník Gavriš N. M. Píše: „Nemáme žádné informace o tom, že by se na teritorii rovenské oblasti, v rajoně obce Dermaň, nacházela nějaká ilegální ukrajinská vláda. Všechny zdroje se však zmiňují o tom, že první štáb UPA v létech 1942–1943 se nacházel v okolí obce Velykyj Stydin, v rajonu Kostopol, v rovenské oblasti. V obci Dermaň, v rajonu Zdolbunov existovala ale velmi početná ilegální organizace OUN a mnoho občanů této obce bojovalo v řadách UPA“ . „Nevidomyj“ (Nesterčuk?) byl zřejmě šéfem „Služby Bezpeki“ (Bezpečnosti) dermaňské organizace OUN.

V závěru této kapitoly uved'me některé životopisné údaje hlavních protagonistů ukrajinského osvobozovacího hnutí.

Stepan Bandera (1909–1959) pocházel z rodiny řecko-katolického kněze a narodil se v obci Uhrinyv Staryj v powiatu Kałusz v Haliči. Maturoval na ukrajinském gymnáziu ve Stryju. Po maturitě se pokusil studovat na Ukrajinské hospodářské akademii v Poděbradech v ČSR, nedostal však pas na vycestování. Vystudoval proto zemědělský obor na Polytechnice ve Lvově, diplomovou práci na inženýra agronoma však již nedokončil pro svoji politickou aktivitu a uvěznění. Od r. 1929 byl členem OUN a od června 1933 byl vedoucím Zemské exekutivy OUN. Za přípravu atentátu na ministra vnitra B.Pierackiego byl odsouzen k trestu smrti, ale ten mu pak byl změněn na doživotní vězení. V září 1939, po vypuknutí války, opustil vězení a odešel do Německa. Od r. 1940 se stává vedoucím OUN revoluční, organizuje se souhlasem Němců Ukrajinský Legion, který v počtu asi 300 mužů pod velením Romana Šuchevyče vstupuje za Wehrmachtem na Ukrajinu.

V červenci 1941, po zrušení německou okupační správou „ukrajinské samostatnosti“, vyhlášené revoluční OUN, má Bandera nejprve domácí vězení v Berlíně a potom internaci v koncentračním táboře Sachsenhausen. Na podzim v r. 1944 je odtud propuštěn. V r. 1945 zakládá společně s A. Melnykem, P. Skoropadskim a A. Livickim Ukrajinský národní komitét. Po válce bydlel v Mnichově a tam byl také v r. 1959 zavražděn sovětským agentem Bohdanem Stašinskim , . Maxym Borovec „Taras Bulba“ (1908–1981) se narodil v obci Bystryči, Kostopilskij rajon na Polissi. Věnoval se kamenickému řemeslu a po patnácti letech intenzivní práce a sebevzdělávání to dotáhl až na ředitele kamenolomu. V r. 1931 se oženil z volyňskou Češkou Annou Opočenskou z Lucka. V zimě r. 1932/1933 založil na Polissi ilegální organizaci s názvem „Ukrajinske nacionalne vidrodžennja“ (UNV). Po atentátu na polského ministra vnitra B. Perackiego v červnu 1934 byl M. Borovec zatčen a poslán do koncentračního tábora v Bereze Kartuzské. Za rok byl odtud propuštěn a v r. 1936 se stává vlastníkem kamenolomu v Karpilivci, v rajonu Sarny.

V letech 1937–1938 v jeho kamenolomu pracovalo již od 300 do 500 dělníků. V zimě r. 1937 mu polské úřady zakázaly pobyt v

pohraničním pásmu a tak svůj kamenolom musel prodat a odstěhovat se do vnitřních oblastí Polska. Dne 14. srpna 1939 porušil zákaz pobytu a navštívil svoji manželku, která se léčila v lázních u města Klevaň. Při pokusu o zatčení se mu podařilo obelstít dva polské policisty a uprchnout. V noci na železniční stanici se zamíchal mezi zmobilizované ukrajinské záložáky a dojel s nimi až do Varšavy, kde prožil i její pád. V Němci obsazeném Polsku navázal kontakt s některými členy UNV a po důkladné přípravě v polském Chełmu za dramatických okolností překročil pečlivě střeženou německo-sovětskou hranici tvořenou řekou Bug. Na Polissu začal s organizačními přípravami na vytvoření UPA „Polisska Sič“.

Po obsazení Ukrajiny nacistickým Německem použil UPA k vytlačení zbytků bolševických vojenských uskupení do Brjanských lesů. Po německém odmítnutí uznat Polisskou Sič za ukrajinskou vojenskou formaci, M. Borovec odešel do ilegality a z těch stoupenců, co mu zachovali věrnost, zorganizoval tzv. Ukrajinskou nacionálně-revoluční armádu, která však žádnou významnou roli již nesehrála. Podstatnou část jeho formací pohltila banderovská UPA . Tragický osud potkal jeho manželku, Annu Opočenskou-Borovcovou. Byla od banderovců bestiálně zavražděna, protože odmítla udat místo úkrytu svého manžela .

Mykola Lebed' (1909–1998) byl synem krejčího a pocházel z powiatu Żydaczów, vojvodství stanislavovské. Absolvoval gymnázium ve Lvově. V letech 1932 až 1934 byl spojkou zemské exekutivy OUN s ústředním vedením a se zahraničím. V té době se zúčastnil přípravy atentátu na ministra B. Pierackiego. Uprchl do Německa, ale odtud byl na žádost polských orgánů vydán. V r. 1936 odsouzen k trestu smrti, ten mu však byl změněn na doživotní vězení. Z vězení se dostal ven v září 1939 a pak společně s Banderou začali znovu organizovat OUN a po jeho rozštěpení na dvě frakce se stal zástupcem Bandery a šéfem Bezpečnostní služby a delegátem pro jednání s Němci. Od listopadu 1939 do března 1940 byl ukrajinským komandantem „Školní sotní“, kterou založila SS z iniciativy OUN v Zakopanem v Tatrách. Po internaci Bandery v r. 1941 převzal vedení OUN revoluční. V červenci

1944 se stal vedoucím zahraničních styků OUN revoluční, která si mezitím dala přídomek „deržavnykiv samostijnykiv“ (OUN ds) a měl navázat kontakty se západními spojenci. Ještě v r. 1944 emigroval do Německa a odtud v r. 1959 do USA, kde spolupracoval s americkými speciálními službami a díky tomu a také v důsledku nedostatečného zájmu polských vládních činitelů nebyl nikdy pohnán k zodpovědnosti za svoje činy na Ukrajině

Andrij Melnyk (1890–1964) pocházel z rodiny řeckokatolického varhaníka (diaka). Získal titul lesního inženýra. V letech 1918 až 1919 byl důstojníkem Ukrajinských Sičových Střelců a Sičových Střelců UNR. Získal hodnost plukovníka. Spoluorganizátor UWÓ. V r. 1924 byl polskými úřady odsouzen za ilegální činnost k pětiletému trestu vězení a celý trest si odbyl. Od r. 1938 řídil OUN. Před válkou bydlel ve Lvově, kde dělal administrátora nad majetkem řeckokatolického metropolity Andrija Šeptyckoho. Od r. 1940 byl vedoucím OUN, která konkurovala Banderovi. V r. 1943 ho Němci internovali v Sachsenhausenu a odtud byl v r. 1944 propuštěn. Po válce žil v Lucemburku Roman Šuchevič, „Taras Čuprynka“ (1907–1950), byl synem powiatového soudce, studoval Polytechniku v Gdaňsku a ve Lvově. Jako člen OUN byl v Polsku v letech 1934–1937 vězněn. Za války byl politickým pracovníkem ukrajinského praporu Nachtigall a později zástupcem velitele 201. Schutzmannschaftsbatallion, který Němci použili k likvidaci sovětských partyzánů v Bělorusku. Později zastává funkci hlavního velitele UPA, v r. 1950 v Bilohoršči na západní Ukrajině zahynul.

Jevhen Konovalc v armádě UNR získal hodnost plukovníka. Po válce v r. 1920 založil v Polsku „Ukrajínsku Vijskovu Orhanyzaciju“ (UWO), která uplatňovala teror proti polským orgánům, jež považovala za polskou okupační správu. V lednu–únoru 1929 na I. Kongresu ukrajinských nacionalistů konaném ve Vídni byla založena OUN a do jejího čela zvolen J. Konovalc. Organizaci z emigrace řídil až do své smrti, kdy na něho v r. 1938 v Rotterdamu byl spáchán atentát. V atentátu měla zřejmě prsty moskevská GPU, protože dva roky před tím došlo na adresu členů OUN jejích varování: „Chaj vaš

chazjajn uvažaje,bo bude zle“ (ať si váš hospodář dá pozor, nebo bude zle). Ve stejnou dobu (24. června 1936) zatkla v Ženevě švýcarská policie Jean Ernsta Plancka a jeho dva pomocníky za sledování J. Konovalce.

Semen Petljura (1877–1926) byl nejvýznamnějším představitelem ukrajinského osvobozovacího hnutí za první světové války a měl titul „hlavního atamana“. Po pádu UNR žil v emigraci. V Paříži zahynul při atentátu, který na něj spáchal Žid Schwartzbart, asi v režii KGB .

Sovětské represivní orgány během své historie několikrátě měnily svůj název a tak ani v citovaných zde literárních pramenech není často zmiňováno jejich správné označení. Proto uvedme zde přehled těchto změn. ČEKA (1917-1922), GPU (1922-1924), OGPU (1924-1934), NKVD (1934-1941), NKGB (1941-1946), MGB (1946-1954), KGB (1954-) .